Ministerie van Buitenlandse Zaken

Jaarbericht 2019

Procesvertegenwoordiging Hof van Justitie van de EU

aal recht | Handvest | Institutioneel recht | Intellectuele eigendom | Landbouw | Mededinging | Milieu | Telecom | Procesrecht | Vervoer | Sociaal recht

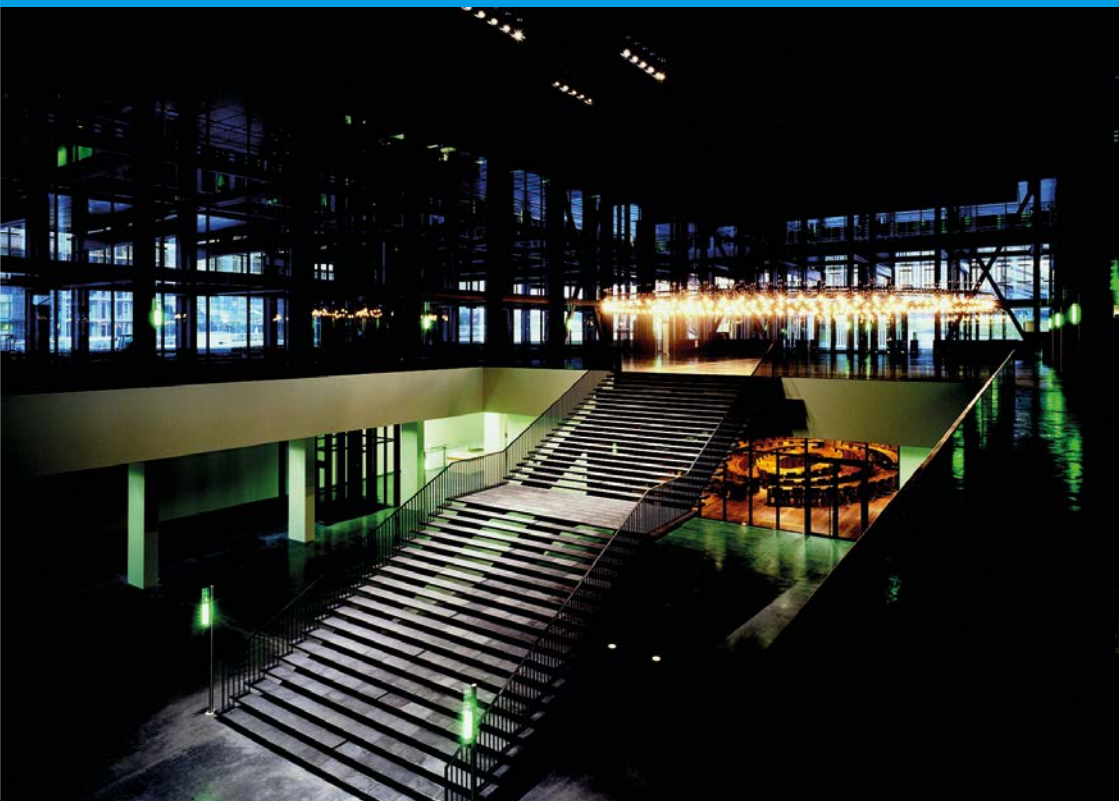

Jaarbericht 2019

Procesvertegenwoordiging Hof van Justitie van de EU

Inbreng van de Nederlandse regering

Inhoudsopgave

Voorwoord 6

Hoofdstuk 1
Procesvertegenwoordiging bij het Hof van Justitie van de EU 10
Plaats en bezetting 11
Zaakbehandeling 11
Totstandkoming van de Nederlandse inbreng: de ICER-H 11
Procedures voor het Hof en het Gerecht 12
- *Prejudiciële zaken* 12
- *Prejudiciële spoedprocedure en versnelde procedure* 13
- *Rechtstreekse zaken* 13
- *Advieszaken* 14
De Raadswerkgroep Hof van Justitie 14
Het EU-Agentennetwerk 14
Kennisoverdracht 15

Hoofdstuk 2
Uitspraken van het Hof van Justitie, het Gerecht en het EVA-Hof 16
Aanbestedingsrecht 17
Asiel en Migratie 17
Associatieverdrag Turkije 24
Burgerschap 25
Burgerlijke en Handelszaken 27
Consumentenbescherming 28
Douane 29
Externe betrekkingen 31
Fiscaal recht 32
Intellectuele eigendom 36
Landbouw en Visserij 38
Milieu 40
Sociaal recht 45
Staatssteun 48
Strafrecht 50
Telecom 56
Vervoer 57
Vrij verkeer - Diensten 58

Vrij verkeer - Vestiging 59
Doorhalingen 60
Niet-ontvankelijke beroepen 60

Bijlage 1 In 2019 afgedane zaken met Nederlandse inbreng 63

Bijlage 2 Aanhangige zaken per 1 maart 2020 waarin de Nederlandse regering meedoet 69

Bijlage 3 Statistieken van de Nederlandse inbreng bij het Hof van Justitie en het Gerecht in 2019 77

Voorwoord

Voor u ligt het veertiende jaarbericht van de Nederlandse procesvertegenwoordiging bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Met dit jaarbericht informeren wij u over de werkzaamheden van de Nederlandse procesvertegenwoordiging en de inbreng van de Nederlandse regering in zaken die het afgelopen jaar door het Hof van Justitie, het Gerecht en het EVA-Hof ('de Europese hoven') zijn afgedaan.

De rechtspraak van de Europese hoven is essentieel voor Nederland. Hun uitspraken dragen bij aan de rechtsontwikkeling binnen de Europese Unie en kunnen van invloed zijn op het Nederlandse recht en beleid. Zo leidt de Europese rechtspraak soms tot aanpassingen van Nederlandse wetgeving of de uitvoeringspraktijk van de Nederlandse overheid. Door actief haar visie naar voren te brengen in zaken bij de Europese hoven kiest de Nederlandse regering ervoor invloed uit te oefenen op deze rechtsontwikkeling.

De ontwikkeling van het Unierecht door de Europese hoven ziet ook in 2019 weer op een breed scala aan onderwerpen, zoals burgerschap, LGO, consumentenbescherming, externe betrekkingen en strafrecht. Op het gebied van burgerschap heeft het Hof in *Tjebbes e.a.* geoordeeld dat een ononderbroken verblijf van 10 jaar buiten de EU, uitdrukking kan geven aan de afwezigheid van een effectieve band met Nederland. Verder oordeelde het Hof dat Nederland op grond van de loyale samenwerking verplicht is tot het compenseren van de Unie voor gederfde douane-inkomsten als gevolg van de onjuiste afgifte van exportcertificaten op Aruba en Curaçao. Ook noemenswaardig is het oordeel van het Hof dat – in het kader van consumentenbescherming – producenten verplicht zijn op levensmiddelen te vermelden wanneer deze afkomstig zijn uit een Israëlische nederzetting in door Israël bezette gebieden. Ook in de externe betrekkingen is het Hof actief geweest. Zo heeft het Hof in advieszaak *CETA EU-Canada* geadviseerd dat het geschillenbeslechtingsmechanisme uit het CETA-verdrag verenigbaar is met het Unierecht. Op het gebied van strafrecht heeft het Hof in *Poplawski II* geoordeeld dat bepalingen uit een kaderbesluit geen rechtstreekse werking hebben en daarom niet tot gevolg kunnen hebben dat een nationale bepaling buiten toepassing blijft.

Al deze en andere uitspraken in zaken waarin de Nederlandse regering betrokken was, worden hierna in hoofdstuk 2 besproken.

In 2019 hebben het Hof en het Gerecht 82 zaken afgedaan waaraan de Nederlandse regering een bijdrage heeft geleverd. Van de in totaal 75 prejudiciële uitspraken zijn er 36 gewezen naar aanleiding van verwijzingen van Nederlandse rechters. Het Hof heeft één advieszaak afgedaan waarin de Nederlandse regering opmerkingen heeft ingediend. Daarnaast heeft de Nederlandse regering in vier rechtstreekse zaken geïntervenieerd ter ondersteuning van een van de hoofdpartijen in het geschil. Ook heeft Nederland in één zaak opgetreden als verzoeker en in één zaak als verweerder. Het EVA-Hof heeft ook uitspraak gedaan in een zaak waaraan de Nederlandse regering een bijdrage heeft geleverd. Het oordeel van de Europese hoven van de in dit jaarbericht besproken zaken komt in ongeveer driekwart van de gevallen – geheel of deels – overeen met het door de Nederlandse regering ingebrachte standpunt.

Dit jaarbericht is ingedeeld in twee hoofdstukken. Hoofdstuk 1 geeft een overzicht van de werkzaamheden van de Nederlandse procesvertegenwoordiging in Luxemburg. Hoofdstuk 2 bevat de samenvattingen van alle uitspraken in zaken waaraan Nederland heeft deelgenomen. Zoals ieder jaar bestrijken deze arresten een breed scala aan onderwerpen.

Wij hopen dat dit jaarbericht bruikbaar en inzichtelijk is. Vragen en suggesties stellen wij op prijs en kunt u sturen naar DJZ-ER@minbuza.nl. Ook wijzen wij u graag op de website van het Expertisecentrum Europees Recht van de afdeling Europees recht van het ministerie van Buitenlandse Zaken (ecer.minbuza.nl).

Ten slotte willen we onze grote dank uitspreken aan Nikkie van den Boom, Annemarie Hanje, Louise van Spronsen, Esther Verschuur, Marie Vesayt en Guus de Vries voor hun bijdrage aan de werkzaamheden van de Hofpraktijk in 2019 en aan de totstandkoming van dit jaarbericht.

Den Haag, augustus 2020

Namens de gemachtigden bij het Hof van Justitie van de EU en het EVA-Hof,

Mielle Bulterman,
Hoofd van de afdeling Europees recht, ministerie van Buitenlandse Zaken

Jurian Langer, *Hoofd Hofcluster*
Marianne Gijzen
Joost Hoogveld
Pauline Huurnink
Marlies Noort
Michelle de Ree
Charlotte Schillemans
Siemen van Ditmarsch, *secretaris ICER-H*
Awesta Rassa, *Griffier*

Hoofdstuk 1

Procesvertegenwoordiging bij het Hof van Justitie van de EU

Plaats en bezetting

Nederland is een actieve lidstaat bij de Europese hoven. Onder Europese hoven worden in de context van dit jaarbericht begrepen het Hof, het Gerecht en het EVA-Hof te Luxemburg. Door regelmatig haar visie naar voren te brengen bij deze hoven, kiest de Nederlandse regering ervoor invloed uit te oefenen op de rechtsontwikkeling binnen de Europese Unie.

De procesvoering namens de Nederlandse regering bij de Europese hoven wordt uitgevoerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Zaakbehandeling

Momenteel zijn acht juristen bij de afdeling Europees recht van de Directie Juridische Zaken (DJZ/ER) bij het ministerie van Buitenlandse Zaken gemachtigd om in Luxemburg op te treden namens de Nederlandse regering. Deze gemachtigden, ook wel 'agenten' genoemd, maken deel uit van het Hofcluster. Naast het Hofcluster bestaat DJZ/ER uit een Adviescluster en het Expertisecentrum Europees Recht (ECER). Het hoofd van de afdeling Europees recht is – samen met het hoofd van het Hofcluster – verantwoordelijk voor de coördinatie van de procesvoering. Samen met de andere agenten treden zij regelmatig op namens de Nederlandse regering in zaken bij de Europese hoven. Het Hofcluster wordt ondersteund door een griffier. Deze is belast met de registratie van de zaken, de stroom van processtukken van en naar de hoven, en de distributie naar de verschillende departementen. Het Hofcluster coördineert de voorbereiding en de formulering van het standpunt van de Nederlandse regering voor de Europese hoven in zowel prejudiciële als rechtstreekse zaken. Deze zaken kunnen alle mogelijke onderwerpen van het Europese recht beslaan.

Totstandkoming van de Nederlandse inbreng: de ICER-H

Beslissingen over deelname aan een procedure bij de Europese hoven worden genomen in de Interdepartementale Commissie Europees Recht – Hofzaken (ICER-H). De ICER-H is een vaste interdepartementale werkgroep waarin alle departementen zijn vertegenwoordigd. De ICER-H komt elke twee weken bijeen en wordt voorgezeten door het hoofd van de afdeling Europees recht of het hoofd van het Hofcluster. Tijdens deze vergaderingen worden de bij de Europese hoven aanhangige zaken en de door deze hoven gedane uitspraken beoordeeld op hun relevantie en mogelijke gevolgen voor Nederland. In 2019 hebben Nederlandse rechters 28 maal vragen aan

het Hof gesteld. Het Hof heeft in 2019 865 zaken afgedaan, waarvan 601 prejudiciële zaken. Het Gerecht heeft in 2019 874 zaken afgedaan.

Een reden voor een Nederlandse inbreng in een bepaalde zaak kan bijvoorbeeld gelegen zijn in de mogelijke gevolgen van een uitspraak voor de Nederlandse regelgeving of het Nederlandse beleid. Ook mogelijke financiële consequenties of het streven naar beïnvloeding van bepaalde Europese rechtsontwikkelingen in een door Nederland wenselijk geachte richting kunnen redenen zijn om in een zaak te interveniëren.

Procedures voor het Hof en het Gerecht

Prejudiciële zaken

In een prejudiciële zaak stelt een nationale rechter het Hof een vraag over de uitleg van het Unierecht. Deze procedure, die wordt geregeld in artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), beoogt een doeltreffende en uniforme toepassing van het Europese recht te waarborgen, zodat een verschil in uitleg van het Unierecht in diverse lidstaten wordt voorkomen. In deze procedure stelt de nationale rechter een prejudiciële vraag in een zogenaamde verwijzingsuitspraak. De term 'prejudicieel' duidt erop dat de uitspraak van het Hof over de gestelde vraag voorafgaat aan de eindbeslissing van de nationale rechter. Op deze prejudiciële vraag geeft het Hof antwoord in de vorm van een arrest of een met redenen omklede beschikking. De nationale rechter past vervolgens de gegeven uitleg toe op het nationale geschil. Aan de prejudiciële procedure kunnen de betrokken nationale procespartijen, de lidstaten en de EU-instellingen deelnemen door hun standpunt over de gestelde vragen kenbaar te maken aan het Hof. Alle nationale verwijzingsuitspraken worden door het Hof aan het Hofcluster van de afdeling Europees recht toegestuurd. Deze uitspraken worden vervolgens in de ICER-H beoordeeld op een eventueel Nederlands belang. Is er een belang voor Nederland, dan wordt besloten tot deelname aan de procedure voor het Hof.

De prejudiciële procedure kent in beginsel twee fasen: de fase van de schriftelijke opmerkingen en die van de mondelinge behandeling oftewel de zitting. Zaken kunnen evenwel zonder zitting worden afgedaan. Lidstaten kunnen zowel in zaken van eigen bodem als in zaken afkomstig uit andere lidstaten opmerkingen indienen. In Nederlandse

verwijzingsuitspraken dient de Nederlandse regering in beginsel altijd opmerkingen in.

Prejudiciële spoedprocedure en versnelde procedure

De gemiddelde looptijd van een zaak bij het Hof is 15,5 maanden. De prejudiciële spoedprocedure en de versnelde procedure kunnen, bij wijze van uitzondering, deze duur aanmerkelijk verkorten. Op 1 maart 2008 is de prejudiciële spoedprocedure, de zogenaamde Procédure Préjudicielle d'Urgence (PPU), in werking getreden. Volgens deze procedure, vastgesteld in artikel 107 van het procesreglement van het Hof, kan een nationale rechter het Hof verzoeken om een spoedbehandeling van een prejudiciële verwijzing wanneer er vragen aan de orde zijn die betrekking hebben op politiële en justitiële samenwerking in strafzaken of op visa, asiel en migratie (deel III, titel V, VWEU). In deze procedure kunnen uitsluitend de nationale procespartijen, de EU-instellingen en de lidstaat van de verwijzingsuitspraak deelnemen aan de schriftelijke fase. De overige lidstaten kunnen wel deelnemen aan de mondelinge behandeling. In 2019 heeft het Hof 6 uitspraken gedaan in prejudiciële spoedprocedures waarbij Nederland betrokken was.

Naast de spoedprocedure is er de mogelijkheid voor het Hof om een zaak versneld te behandelen. Deze versnelde procedure is verankerd in artikel 105 van het procesreglement van het Hof. Dit is de zogenaamde Procédure Préjudicielle Accélérée (PPA). In deze procedure kunnen wel alle lidstaten aan de schriftelijke fase meedoen. In 2019 zijn geen PPA-zaken gewezen waaraan de Nederlandse regering heeft meegedaan.

Rechtstreekse zaken

Nederland kan in rechtstreekse zaken optreden als partij of als interveniënt. Als partij kan Nederland zowel optreden in de hoedanigheid van verzoeker als in de hoedanigheid van verweerder. Nederland kan in rechtstreekse zaken als verzoeker optreden middels een beroep tot nietigverklaring krachtens artikel 263 VWEU. Vaak betreffen deze zaken een beroep tegen een Commissiebesluit dat is gericht aan Nederland, bijvoorbeeld met betrekking tot staatssteun. Deze beroepen worden in de regel door het Gerecht behandeld. Hoger beroep is doorgaans mogelijk bij het Hof. In 2019 zijn twee uitspraken gedaan in directe zaken waarin Nederland partij was.

Nederland kan zich ook als interveniënt voegen in een zaak tussen derde partijen (particulieren, lidstaten, instellingen). Een interventie dient altijd plaats te vinden ter ondersteuning van een van de partijen. Daar de mogelijkheid voor een interveniënt in een rechtstreekse procedure om eigen punten op te werpen beperkt is, wordt door lidstaten van deze mogelijkheid selectief gebruik gemaakt. In 2019 zijn vier uitspraken gedaan in directe zaken met Nederland als interveniënt.

Ook rechtstreekse procedures kennen in de regel twee fasen: een schriftelijke en een mondelinge. De schriftelijke fase bestaat doorgaans uit twee ronden. In de eerste ronde maken de partijen hun zienswijze bekend in een verzoekschrift of verweerschrift. In de tweede schriftelijke ronde doen partijen dit middels repliek of dupliek.

Adviezaken

Op grond van artikel 218, lid 11, VWEU kunnen de lidstaten, het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie bij het Hof advies inwinnen over de verenigbaarheid van een beoogde internationale overeenkomst met de EU-Verdragen. Deze advisering door het Hof betreft vooral de verdeling van de bevoegdheden tussen de EU en de lidstaten. In een dergelijke adviesprocedure kunnen zowel lidstaten als instellingen interveniëren om hun visie naar voren te brengen. In 2019 heeft het Hof zijn Advies 1/17 gepubliceerd. Ook Nederland had opmerkingen ingediend in deze procedure. Adviezaken doen zich niet elk jaar voor.

De Raadswerkgroep Hof van Justitie

In deze Raadswerkgroep vinden de onderhandelingen plaats over onderwerpen die het Hof aangaan. De Nederlandse inbreng in deze Raadswerkgroepen wordt geleverd door medewerkers van het Hofcluster in samenwerking met de collega's van de (beleids)Directie Integratie Europa (DIE) en de juridisch adviseur van de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de EU. De Nederlandse instructies voor de onderhandelingen worden afgestemd in de ICER-H.

Het EU-Agentennetwerk

Het Hofcluster participeert actief in het netwerk van agenten waaraan alle EU-lidstaten deelnemen. Dit informele netwerk is op Nederlands initiatief in 2002 opgericht. Er wordt binnen het netwerk (elektronisch) informatie

uitgewisseld over lopende zaken. Daarnaast biedt het netwerk de gelegenheid om het optreden van de verschillende lidstaten in zaken te coördineren.
Eén- à tweemaal per jaar komen alle agenten bijeen. De Nederlandse regering wordt daarbij doorgaans vertegenwoordigd door het hoofd van de afdeling Europees recht en het hoofd van het Hofcluster. In 2019 vond deze bijeenkomst plaats in Boekarest in het kader van het Roemeense EU-voorzitterschap. Een tweede bijeenkomst vond plaats in Helsinki in het kader van het Finse EU-voorzitterschap.

Daarnaast vinden soms bijeenkomsten in Brussel plaats ter coördinatie van standpunten in aanloop naar een zitting waaraan meerdere lidstaten en soms ook de EU-instellingen deelnemen.

Kennisoverdracht

Het Hofcluster maakt deel uit van de afdeling Europees recht. Deze afdeling is een kennisafdeling die ten dienste staat van het Nederlandse overheidsbeleid. Medewerkers van de afdeling verzorgen regelmatig lezingen en cursussen bij andere departementen en uitvoerende diensten. Leden van het Hofcluster verzorgen ook regelmatig cursussen over de procesvoering bij het Hof en geven lezingen over de ontwikkelingen in het Unierecht, bijvoorbeeld aan universiteiten, de Academie voor Wetgeving en rechtbanken.

Er bestaan verschillende mogelijkheden om stage te lopen bij het Hofcluster. Zo bestaat de gelegenheid om de buitenstage van de opleiding tot rechter door te brengen bij het Hofcluster. Daarnaast kunnen studenten een stage lopen bij DJZ/ER om zo kennis te maken met de Europese procesvoering. In 2019 hebben 8 studentenstagiairs op de afdeling meegewerkt.

Hoofdstuk 2

Uitspraken van het Hof van Justitie, het Gerecht en het EVA-Hof

Aanbestedingsrecht

Beschikking van het Hof van 14 februari 2019, Cooperativa Animazione Valdocco, zaak C-54/18 (Italië)

Deze zaak gaat over een aanbesteding van thuiszorgdiensten, waarbij Cooperativa Animazione Valdocco (CAV) als tweede eindigt. CAV is het niet eens met deze uitkomst, onder meer omdat de winnaar van de aanbesteding volgens CAV niet voldeed aan de vereisten voor deelneming. Onder Italiaans recht had CAV binnen 30 dagen na het besluit tot toelating van deze deelnemer hiertegen bezwaar moeten maken. CAV heeft dat niet gedaan. Nu de termijn is vervallen, kan CAV op geen enkele manier meer bezwaar maken tegen dit besluit. In reactie op vragen van een Italiaanse rechter oordeelt het Hof dat de aanbestedingsrichtlijn (89/665) niet in de weg staat aan het hanteren van een dergelijke beroepstermijn van 30 dagen. Een lidstaat mag ook regelen dat een deelnemer na verval van een beroepstermijn niet langer de mogelijkheid heeft de onrechtmatigheid van de besluiten aan te voeren in het kader van beroepen die zijn gericht tegen latere handelingen, aldus het Hof. Een belangrijke voorwaarde daarbij is dat de deelnemer gedurende de toepasselijke beroepstermijn kennis had of had kunnen hebben van de onrechtmatigheid. Deze beschikking is in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Asiel en Migratie

Arrest van het Hof van 23 januari 2019, M.A. e.a., zaak C-661/17 (Ierland)

Deze zaak gaat over een gezin dat volgens de Ierse autoriteiten op grond van de Dublinverordening (604/2013) overgedragen moet worden aan het VK. Een aantal vragen van de verwijzende rechter gaan over de gevolgen van het voornemen van het VK om de EU te verlaten (Brexit). Het Hof oordeelt dat het voornemen van het VK om de EU te verlaten, op zichzelf, geen impact heeft op het Dublinsysteem. Brexit betekent ook niet, op zichzelf, dat de fundamentele rechten in het geding zijn, aldus het Hof. Het Hof wijst erop dat ook derde landen aangesloten kunnen zijn bij het gemeenschappelijk Europees asielstelsel. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 13 maart 2019, E., zaak C-635/17 (Nederland, rechtbank Den Haag, zittingsplaats Haarlem)
Deze zaak gaat om een verzoek tot gezinshereniging tussen een minderjarige uit Soedan en zijn tante en voogd die in Nederland de subsidiaire beschermingsstatus verkregen heeft. Hoewel de gezinsherenigingsrichtlijn (2003/86) de toepassing ervan op personen met subsidiaire bescherming uitsluit, past Nederland die regels vrijwillig toe op die categorie. De verwijzende rechter wil daarom van het Hof duidelijkheid over het uit te voeren onderzoek naar de gezinsband, nu de gezinshereniger geen officieel bewijsstuk heeft overlegd waaruit de gezinsband zou blijken, noch voor het ontbreken van de stukken een plausibele verklaring afgeeft. In reactie daarop benadrukt het Hof dat de nationale autoriteiten een individuele beoordeling moeten verrichten, met inachtneming van alle relevante elementen van het geval en, in voorkomend geval, met bijzondere aandacht voor het belang van het kind. Op de gezinshereniger en de betrokken gezinsleden rust een plicht tot samenwerking met de autoriteiten. Zij moeten, voor zover mogelijk, de gevraagde bewijzen verstrekken en de gevraagde toelichtingen en inlichtingen verschaffen. De afwijzing van een verzoek om gezinshereniging enkel vanwege het ontbreken van een overlijdensakte van de biologische ouders gaat het Hof daarom te ver. De uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 14 maart 2019, Y.Z. e.a., zaak C-557/17 (Nederland, Raad van State)
Deze zaak gaat over een Chinese man die, ter verkrijging van een verblijfsvergunning, een valse werkgeversverklaring heeft overlegd. Daarop heeft de IND deze vergunning ingetrokken. Ook heeft de IND de verblijfsvergunningen ingetrokken van zijn vrouw en kind die op grond van de gezinsherenigingsrichtlijn (2003/86) en de richtlijn inzake langdurig ingezetene (2003/109) zijn verstrekt. Het Hof oordeelt dat de Nederlandse autoriteiten de vergunningen mochten intrekken, zelfs als de houders ervan niet op de hoogte zijn van de fraude. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 maart 2019, Jawo, zaak C-163/17 (Duitsland)
De zaak draait om de overdracht van meneer Jawo, een Gambiaanse asielzoeker, vanuit Duitsland naar Italië. Volgens de Dublinregels is Italië verantwoordelijk voor de behandeling van zijn asielverzoek. In discussie is of Duitsland meneer Jawo mocht overdragen, aangezien de

leefomstandigheden in Italië voor internationaal beschermde personen mogelijk zouden neerkomen op een onmenselijke behandeling. Het Hof oordeelt dat lidstaten een asielzoeker in beginsel kunnen overdragen aan de verantwoordelijke lidstaat. De ratio daarvan is dat lidstaten erop mogen vertrouwen dat de behandeling van een asielzoeker door de verantwoordelijke lidstaat, in overeenstemming is met de vereisten van het Handvest, het Verdrag van Genève en het EVRM. Slechts als de levensomstandigheden in die lidstaat de betrokkene blootstellen aan een situatie van extreme materiële armoede, is de overdracht in strijd met artikel 4 van het Handvest. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 maart 2019, Ibrahim e.a., gevoegde zaken C-297/17, C-318/17 en C-319/17 en, Magamadov, zaak C-438/17 (Duitsland)

Ibrahim e.a. hebben subsidiaire bescherming gekregen in Bulgarije. Daarmee waren zij beschermd tegen refoulement. Zij zijn vervolgens doorgereisd naar Duitsland, waar zij hebben verzocht om de vluchtelingenstatus. Duitsland heeft die verzoeken niet-ontvankelijk verklaard. Volgens artikel 33, lid 2, onder a) van de procedurerichtlijn (2013/32) mag een lidstaat een asielverzoek niet-ontvankelijk verklaren als een andere lidstaat al internationale bescherming heeft verleend. In discussie is of de Duitse handelwijze in overeenstemming is met artikel 4 van het Handvest. De asielzoekers stellen dat de levensomstandigheden in Bulgarije voor personen met de subsidiaire beschermingsstatus neerkomen op een onmenselijke behandeling en de Bulgaarse asielprocedure vol systeemfouten zit. Het Hof oordeelt dat een asielzoeker in beginsel kan worden overgedragen aan de lidstaat die reeds subsidiaire bescherming heeft verleend. Alleen als de levensomstandigheden in die lidstaat de betrokkene blootstellen aan een situatie van extreme materiële armoede, is het niet-ontvankelijk verklaren van het verzoek in strijd met artikel 4 van het Handvest. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 2 april 2019, H. e.a., gevoegde zaken C-582/17 en C-583/17 (Nederland, Raad van State)

In deze zaken hebben Syrische asielzoeksters een eerste asielverzoek ingediend in Duitsland, en zijn zij vervolgens doorgereisd naar Nederland waar zij een tweede asielverzoek hebben ingediend. Nederland heeft de Duitse autoriteiten om terugname van deze personen verzocht. Duitsland

heeft die verzoeken (stilzwijgend) geaccepteerd. De asielverzoekers verzetten zich hiertegen en claimen dat Nederland hoe dan ook verantwoordelijk is voor de behandeling van hun asielverzoeken, nu hun echtgenoten in Nederland al asielverblijf genieten. De staatssecretaris van Justitie ziet dat anders: volgens hem heeft slechts één lidstaat (Duitsland, waar het eerste om asiel is verzocht) tot taak om uit te maken welke lidstaat het asielverzoek inhoudelijk moet gaan behandelen. Het Hof volgt die lijn. Volgens het Hof kan de tweede lidstaat op grond van artikel 20, lid 5, van de Dublinverordening (604/2013) om terugname verzoeken, opdat de eerste lidstaat kan vaststellen welke lidstaat het asielverzoek inhoudelijk moet gaan behandelen. Dat is slechts anders indien de asielzoeker de informatie aandraagt waaruit blijkt dat, op grond van de Dublincriteria, de tweede lidstaat het verzoek moet behandelen. In dat geval moet die tweede lidstaat op grond van het beginsel van loyale samenwerking het verzoek dan behandelen en kan zij niet om terugname verzoeken. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 14 mei 2019, M, X en X, gevoegde zaken C-391/16, C-77/17 en C-78/17 (Tsjechië en België).

De kwalificatierichtlijn (2011/95) biedt de mogelijkheid een vluchtelingenstatus in te trekken wanneer een persoon is veroordeeld voor een bijzonder ernstig misdrijf. Omdat het vluchtelingenverdrag deze mogelijkheid niet kent, komt de vraag op naar de geldigheid van de kwalificatierichtlijn op dit punt. Hoewel de EU geen partij is bij het vluchtelingenverdrag, acht het Hof zich bevoegd de kwalificatierichtlijn aan dit verdrag te toetsen, omdat het Unierechtelijke asielbeleid op grond van artikel 18 van het Handvest en artikel 78 VWEU in overeenstemming moet zijn met dit verdrag. Het Hof ziet geen reden voor ongeldigheid, omdat de kwalificatierichtlijn een ruimere bescherming biedt dan het vluchtelingenverdrag. Zo kan een veroordeling voor een ernstig misdrijf onder de kwalificatierichtlijn leiden tot de intrekking of weigering van de status, terwijl dit onder het vluchtelingenverdrag een grond is om een vluchteling terug te sturen naar het land van herkomst. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 23 mei 2019, Bilali, zaak C-720/17 (Oostenrijk)

In deze zaak heeft de Oostenrijkse vreemdelingendienst de status van subsidiair beschermde persoon van meneer Bilali ingetrokken. De

Oostenrijkse autoriteiten waren er bij het verlenen van die status abusievelijk vanuit gegaan dat meneer Bilali Algerijn was, terwijl hij Marokkaans staatsburger is. In dat licht vraagt de Oostenrijkse rechter het Hof of de kwalificatierichtlijn (2011/95) zich verzet tegen het intrekken van de status, hoewel de betrokkene de lidstaat niet heeft misleid en hem geen blaam treft voor de gemaakte fout. Het Hof oordeelde dat de kwalificatierichtlijn zo moeten worden uitgelegd, dat de onterecht verleende status moet worden ingetrokken, ook al treft de betrokkene geen blaam. Het zou immers in strijd zijn met de algemene opzet en het doel van de kwalificatierichtlijn om de status van subsidiair beschermde persoon te verlenen aan derdelanders wier situatie geen verband houdt met de logica van de internationale bescherming, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 29 juli 2019, Vethanayagam e.a., zaak C-680/17 (Nederland, rechtbank Den Haag)

De heer Vethanayagam en mevrouw Sumanan, van Sri Lankaanse nationaliteit, gehuwd en woonachtig in Sri Lanka, hebben elk een visum voor kort verblijf in Nederland aangevraagd om de zus van de heer Vethanayagam, van Nederlandse nationaliteit en woonachtig in Amsterdam (Nederland), te kunnen bezoeken. De visa zijn aangevraagd bij het Zwitserse consulaat in Sri Lanka, nu Nederland zich daar door Zwitserland laat vertegenwoordigen voor de afhandeling van visumaanvragen. Hieraan ligt een vertegenwoordigingsregeling tussen Nederland en Zwitserland ten grondslag. De aangevraagde visa zijn afgewezen, omdat de aanvragers niet konden aantonen dat zij over voldoende middelen van bestaan beschikten. Conform de vertegenwoordigingsregeling zijn deze beslissingen genomen door de Zwitserse consulaire autoriteiten. Kernvraag van de zaak is tegen welke lidstaat beroep moet worden ingesteld in een dergelijke vertegenwoordigingssituatie. Het Hof oordeelt dat uit artikelen 8, lid 4, onder d) en 32, lid 3, van de Visumcode (verordening 810/2009) volgt dat het beroep moet worden ingesteld tegen de lidstaat die de definitieve beslissing heeft genomen. Welke lidstaat dit is, hangt af van de afspraken in de vertegenwoordigingsregeling. Uitkomst in casu is dat de vertegenwoordigende lidstaat – Zwitserland – de definitieve beslissing nam en dus moet tegen Zwitserland beroep worden ingesteld. Dit beroepsrecht is op grond van de Visumcode voorbehouden aan de aanvrager. Een referent, zoals een familielid, heeft geen eigen beroepsrecht. Wel kunnen

de lidstaten een referent op grond van het nationale recht toestemming verlenen om samen met de aanvrager op te treden, als bijkomende partij of als zijn vertegenwoordiger in rechte. Het Hof acht deze uitleg van de Visumcode in overeenstemming met het fundamentele recht op effectieve rechtsbescherming van artikelen 6 en 13 EVRM en artikel 47 van het Handvest, ook al is Zwitserland geen lidstaat van de Unie. Zwitserland is namelijk gebonden aan het EVRM. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 november 2019, Haqbin, zaak C-233/18 (België)
Haqbin is vanuit Afghanistan als niet-begeleide minderjarige naar België gekomen, alwaar hij een asielaanvraag heeft ingediend. In een opvangcentrum is hij betrokken geraakt bij een grootschalig conflict tussen etnische groepen, en daarop is aan hem tijdelijk toegang tot het opvangcentrum ontzegd. Het Hof oordeelt dat een dergelijke sanctie niet is toegestaan: een (tijdelijke) intrekking van de materiële opvangvoorzieningen die betrekking hebben op huisvesting, voeding of kleding is onverenigbaar met artikel 20, lid 5, van de opvangrichtlijn (2013/33) en met name de verplichting om ervoor te zorgen dat een verzoeker een waardige levensstandaard geniet. Dit geldt zowel voor (niet-begeleide) minderjarige, als voor meerderjarige verzoekers, aldus het Hof. Het Hof maakt daarbij ook duidelijk dat het beperken van bepaalde materiële opvangvoorzieningen zoals een dagvergoeding in beginsel is toegestaan, maar een dergelijke sanctie moet wel evenredig zijn, met inachtneming van alle omstandigheden van het geval. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Beschikking van het Hof van 13 november 2019, Hamed en Omar, gevoegde zaken C-540/17 en C-541/17 (Duitsland)
Hamed en Omar hebben in Duitsland een verzoek gedaan tot verkrijging van de vluchtelingenstatus, nadat zij eerder in Bulgarije als vluchteling zijn erkend. De Duitse autoriteiten hebben de verzoeken niet-ontvankelijk verklaard op grond van artikel 33, lid 2, onder a) van de procedurerichtlijn (2013/32). Dat artikel staat een niet-ontvankelijkverklaring toe wanneer een andere lidstaat reeds internationale bescherming heeft toegekend.
De verwijzende rechter twijfelt echter of de toepassing van die bepaling is toegestaan in een geval waarin de levensomstandigheden van erkende vluchtelingen in de andere lidstaat niet voldoen aan artikel 4 van het

Handvest. Het Hof maakt duidelijk dat bij risico van een schending van artikel 4 van het Handvest een niet-ontvankelijkverklaring niet toegestaan is. De beschikking is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, G.S. en V.G., gevoegde zaken C-381/18 en C-382/18 (Nederland, Raad van State)

In antwoord op vragen van de Raad van State legt het Hof in deze zaak het begrip '*redenen van openbare orde*' uit de gezinsherenigingsrichtlijn (2003/86) uit. Het Hof hanteert een minder strenge norm dan de norm die geldt in de context van de burgerschapsrichtlijn (2004/38) en de terugkeerrichtlijn (2008/115). Een loutere veroordeling voor een strafbaar feit kan volgens het Hof voldoende zijn om aan te nemen dat een gezinslid een bedreiging van de openbare orde vormt. Het is niet nodig dat wordt aangetoond dat het betrokken gezinslid vanwege zijn gedrag een actuele en ernstige bedreiging van een fundamenteel belang van de samenleving vormt. Een veroordeling kan echter niet automatisch tot een intrekking of weigering van een vergunning leiden. Het strafbare feit moet dermate ernstig zijn dat het noodzakelijk is (verder) verblijf uit te sluiten, aldus het Hof. Bovendien benadrukt het Hof dat de autoriteiten in de besluitvorming altijd individuele belangen en omstandigheden moeten meewegen, met name de gevolgen voor het gezinsleven, de duur van het verblijf in het gastland en de band met het gastland en met het land van herkomst. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, zaak C-519/18 (Hongarije)

De Hongaarse wet staat gezinshereniging tussen een vluchteling met zijn zus toe, mits wordt aangetoond dat zij vanwege haar gezondheidstoestand niet zelf in haar levensonderhoud kan voorzien. In een procedure na afwijzing van een dergelijk verzoek tot gezinshereniging vraagt de verwijzende rechter het Hof of dit een geoorloofde invulling is van artikel 10, lid 2, van de gezinsherenigingsrichtlijn (2003/86). Volgens dat artikel kunnen lidstaten de gezinshereniging van niet in artikel 4 van de richtlijn genoemde gezinsleden (zoals een zus) toestaan, indien zij '*ten laste komen van*' de vluchteling. Het Hof oordeelt dat lidstaten een aanzienlijke beoordelingsmarge hebben om te bepalen welke gezinsleden van vluchtelingen zij toelaten, maar het gezinslid moet daadwerkelijk ten laste komen van de vluchteling. Dat is het geval wanneer het gezinslid in zijn land van oorsprong niet in zijn basisbehoeften

kan voorzien op het tijdstip waarop het verzoekt om zich bij de vluchteling te voegen en de vluchteling het gezinslid materieel steunt. Lidstaten zijn daarbij vrij om aanvullende voorwaarden te stellen, maar deze voorwaarden moeten wel in overeenstemming zijn met de fundamentele rechten en moeten proportioneel zijn, aldus het Hof. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, E.P., zaak C-380/18 (Nederland, Raad van State)
In antwoord op vragen van de Raad van State legt het Hof in deze zaak het begrip '*bedreiging van de openbare orde*' uit de Schengengrenscode uit (verordening 2016/399). Dit criterium is een van de voorwaarden voor toegang tot Schengen voor kort verblijf. Het Hof beslist allereerst dat dit criterium niet alleen een toegangsvoorwaarde is, maar ook een voorwaarde voor rechtmatig verblijf. Als een persoon tijdens zijn verblijf een bedreiging van de openbare orde vormt, is dat reden om een terugkeerbesluit te nemen. Verder maakt het Hof duidelijk dat het Unierecht niet één openbare orde-begrip kent. De draagwijdte van dit begrip moet voor elke regeling afzonderlijk, op basis van de bewoordingen, context en doelstelling worden vastgesteld. De Schengengrenscode behelst volgens het Hof een minder strenge norm dan de norm die geldt in de context van de burgerschapsrichtlijn (2004/38) en de terugkeerrichtlijn (2008/115). Zo kan het verblijf van een persoon om redenen van openbare orde worden beëindigd wanneer deze persoon wordt verdacht van een strafbaar feit, zonder dat wordt aangetoond dat het persoonlijke gedrag van de persoon een actuele en voldoende ernstige bedreiging van een fundamenteel belang van de samenleving vormt. Het evenredigheidsbeginsel verlangt wel dat het strafbare feit voldoende ernstig is om verblijfsbeëindiging te rechtvaardigen, en dat de verdenking voldoende sterk is, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Associatieverdrag Turkije

Arrest van het Hof van 15 mei 2019, Çoban, zaak C-677/17 (Nederland, Centrale Raad van Beroep)
Çoban heeft in Nederland gewerkt, heeft de Turkse nationaliteit en heeft de status van langdurig ingezetene. Wegens gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid krijgt hij een uitkering in Nederland en een toeslag op grond van de Toeslagenwet. Die wet bepaalt dat de toeslag

voorbehouden is aan mensen die in Nederland wonen. Omdat Çoban vrijwillig naar Turkije is verhuisd, verliest hij zijn recht op toeslag. In deze zaak speelt de vraag of het Turkse associatierecht zich ertegen verzet dat de toeslag wordt ingetrokken, ingeval de begunstigde het grondgebied van de lidstaat op eigen initiatief heeft verlaten. Het Hof oordeelt van niet: indien Çoban de toeslag naar Turkije zou mogen exporteren, zou hij beter worden behandeld dan een Unieburger, nu Unieburgers die terugkeren naar hun lidstaat van herkomst hun recht op toeslag verliezen. Een gunstigere behandeling van Turkse onderdanen ten opzichte van Unieburgers is op grond van het associatierecht niet toegestaan, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 3 oktober 2019, A e.a., zaak C-70/18 (Nederland, Raad van State)
Onderdanen van een derde land die langer dan 90 dagen in Nederland willen verblijven, moeten bij de aanvraag of afgifte van een verblijfstitel een afdruk van tien vingers en pasfoto laten maken. Deze biometrische gegevens worden opgeslagen in een centraal bestand. Dit bestand wordt geraadpleegd bij aanvragen van verblijfstitels of bij verdenking van fraude. Zo kan identiteit- en documentfraude worden opgespoord, bestreden en voorkomen. De gegevens worden bewaard gedurende het verblijf in Nederland en tot vijf jaar na beëindiging van rechtmatig verblijf, vertrek of ongewenstverklaring. In dit arrest oordeelt het Hof dat de *standstill*-bepaling van het Turkse associatierecht (artikel 13 van Besluit 1/80) zich niet verzet tegen de verplichting tot afgifte en opslag van biometrische gegevens van Turkse onderdanen. Deze verplichting vormt volgens het Hof een gerechtvaardigde nieuwe beperking. Het Hof onderschrijft dat het voorkomen en bestrijden van identiteit- en documentfraude een dwingende reden van algemeen belang is. De verplichting maakt volgens het Hof geen onevenredige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van betrokkene. De bewaartermijn acht het Hof nodig en niet buitensporig. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Burgerschap

Arrest van het Hof van 12 maart 2019, Tjebbes e.a., zaak C-221/17 (Nederland, Raad van State)
Deze zaak ziet op artikel 15 van de Rijkswet op het Nederlanderschap.
Op grond hiervan gaat het Nederlanderschap van rechtswege verloren als een Nederlander met dubbele nationaliteit langer dan 10 jaar ononderbroken

buiten de EU en het Koninkrijk verblijft. De Raad van State vraagt naar de verenigbaarheid van deze regeling met het Unierecht, nu met het verlies van het Nederlanderschap ook het Unieburgerschap verloren gaat. Het Hof maakt duidelijk dat een verliesregeling zoals de Nederlandse in beginsel is toegestaan. Wel is in voorkomend geval een evenredigheidstoets vereist, waarbij gekeken moet worden of het verlies van het Unieburgerschap vanuit het oogpunt van het Unierecht niet onevenredig is. Daarbij moet zo nodig het Nederlanderschap met terugwerkende kracht opnieuw worden toegekend, aldus het Hof. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 26 maart 2019, SM, zaak C-129/18 (Verenigd Koninkrijk)
Deze zaak gaat over twee Franse onderdanen die in het VK wonen. Zij zijn naar Algerije gereisd om daar op grond van '*kafala*', een vorm van voogdij in het islamitische recht, de zorg voor een Algerijns kind op zich te nemen. Het VK weigert het kind toegang, omdat het niet wordt erkend als rechtstreekse bloedverwant van een Unieburger in de zin van de burgerschapsrichtlijn (2004/38). Het Hof oordeelt dat een kafala-kind bij gebrek aan een afstammingsrelatie niet als rechtstreekse bloedverwant in neergaande lijn in de zin van de richtlijn kan worden beschouwd. Wel kan het kind als '*ander familielid*' in de zin van artikel 3, lid 2, van de burgerschapsrichtlijn worden beschouwd ten aanzien van wie binnenkomst en verblijf naar nationaal recht moet worden vergemakkelijkt.
Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 10 september 2019, Chenchooliah, zaak C-94/18 (Ierland)
Mevrouw Chenchooliah is een Mauritiaans staatsburger die sinds 2005 op achtereenvolgende verblijfsvergunningen in Ierland verbleef. Zij is in 2011 getrouwd met een Portugees. In 2014 is haar echtgenoot teruggekeerd naar Portugal voor het uitzitten van een gevangenisstraf. Sindsdien bezit Chenchooliah niet meer de hoedanigheid van '*begunstigde*' in de zin van de burgerschapsrichtlijn (2004/38) en heeft zij geen afgeleid verblijfsrecht (meer) op grond van die richtlijn. In 2016 heeft de betreffende minister daarom een uitzettingsprocedure op grond van de Ierse immigratiewet ingeleid. De vraag is of een verwijderingsbesluit dat is genomen vanwege het verliezen van het verblijfsrecht op grond van de burgerschapsrichtlijn onder die richtlijn of het nationale recht valt. Nederland heeft primair betoogd dat dit uitsluitend onder het nationale recht valt, omdat de richtlijn enkel van toepassing is zolang de derdelander een begunstigde is.

Het Hof oordeelt dat de richtlijn niet alleen het verkrijgen van verblijfsrecht regelt, maar ook de situatie die voortvloeit uit het verlies van dit recht. De specifieke bepalingen die zien op verwijderingsbesluiten, die wegens andere redenen dan openbare orde zijn genomen, gelden dan tevens bij de vaststelling van die verwijderingsbesluiten. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het Nederlandse subsidiaire standpunt.

Arrest van het Hof van 2 oktober 2019, Bajratari, zaak C-93/18 (Ierland)
De echtlieden Bajratari zijn Albanese staatsburgers, die verblijven in Noord-Ierland. Twee van hun kinderen hebben de Ierse nationaliteit. Meneer Bajratari werkt, maar hij beschikt niet over een verblijfs- en werkvergunning. Na de geboorte van hun eerste kind vraagt mevrouw Bajratari – vanuit haar hoedanigheid als ouder van een Unieburger – om toekenning van een afgeleid verblijfsrecht op grond van de burgerschapsrichtlijn (2004/38). Haar verzoek is afgewezen, omdat haar kind niet over voldoende bestaansmiddelen beschikt en de inkomsten van meneer Bajratari niet meetellen, nu deze onrechtmatig zijn verkregen. In dat licht speelt in deze zaak de vraag of onrechtmatig verkregen inkomsten mogen meetellen bij de beoordeling of een Unieburger of gezinslid een onredelijke belasting vormt voor het sociale bijstandsstelsel van het gastland. Het Hof oordeelt dat bij deze beoordeling de herkomst van de bestaansmiddelen niet van belang is wanneer de ouder van de minderjarige Unieburger niet beschikt over een verblijfs- of arbeidsvergunning. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Burgerlijke en Handelszaken

Arrest van het Hof van 9 oktober 2019, BGL BNP Paribas, zaak C-548/18 (Duitsland)
Deze zaak ziet op meervoudige cessie van loonaanspraken. De zaak gaat over een vrouw die haar loonaanspraken twee keer heeft gecedeerd om leningen af te sluiten bij banken in Duitsland en Luxemburg. Nadat de vrouw failliet is verklaard, wensen beide banken aanspraak te maken op de loonvorderingen. De vraag in deze zaak is welk recht van toepassing is op de derdenwerking in het geval van meervoudige cessie. Het Hof oordeelt dat de huidige Rome I-verordening (593/2008) niet het recht aanwijst dat van toepassing is op dergelijke derdenwerking. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Consumentenbescherming

Arrest van het Hof van 12 september 2019, A e.a., zaak C-347/17 (Nederland, rechtbank Rotterdam)

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) heeft bij verschillende pluimveeslachthuizen door fecaliën, kropinhoud en gal verontreinigde pluimveekarkassen aangetroffen. Op basis hiervan heeft de NVWA boetes opgelegd. De verwijzende rechter vraagt het Hof om uitleg te geven over de toepassing van de Europese levensmiddelenhygiënewetgeving. Het Hof maakt duidelijk dat '*verontreiniging*' niet alleen verontreiniging door fecaliën omvat, maar ook verontreiniging door kropinhoud en gal. Daarnaast mogen pluimveekarkassen na de fase van het schoonmaken en vóór de koelfase geen zichtbare verontreiniging meer vertonen. De controlerende autoriteit mag, mits dit onderzoek niet verder gaat dan nodig is om de effectiviteit van die controle te waarborgen, zowel de buitenzijde als de binnenzijde van de karkassen controleren op verontreiniging, aldus het Hof. De uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 november 2019, Organisation juive européenne et Vignoble Psagot, zaak C-363/18 (Frankrijk)

Deze zaak betreft de toepassing van de etiketteringsverordening (1169/2011) op producten afkomstig uit door Israël bezette gebieden en Israëlische nederzettingen. In een aan marktdeelnemers gerichte nationale kennisgeving heeft de Franse overheid gepreciseerd welke aanduidingen gelden voor producten uit dergelijke gebieden. Verzoekers achten deze kennisgeving in strijd met verordening 1169/2011. Het Hof oordeelt dat deze verordening vereist dat op levensmiddelen die afkomstig zijn uit een door Israël bezet gebied, dit gebied wordt vermeld en wanneer die levensmiddelen afkomstig zijn uit een Israëlische nederzetting binnen dat gebied, daarnaast ook deze herkomst moet worden vermeld. Het weglaten van een dergelijke vermelding kan de consument namelijk misleiden, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Douane

Arrest van het Hof van 11 april 2019, X, zaak C-288/18 (Nederland, Hoge Raad)
Deze zaak gaat over de douane-indeling van beeldschermen. Aanleiding is een geschil tussen X en de belastingdienst. De belastingdienst heeft de beeldschermen ingedeeld onder het douanetarief voor '*andere monitors voor kleurenweergave met lcd-scherm*'. Doorslaggevende factor was dat de beeldschermen niet geschikt zijn voor werk op korte afstand. Volgens X moeten de beeldschermen echter worden ingedeeld onder het douanetarief voor '*andere monitors van de soort die uitsluitend of hoofdzakelijk wordt gebruikt in een automatisch gegevensverwerkend systeem als bedoeld bij post 8471*'; ook al zijn zij niet geschikt voor werken op korte afstand. Het Hof oordeelt dat bij de indeling van de beeldschermen nagegaan moet worden, uitgaande van hun objectieve kenmerken en eigenschappen, zowel in welke mate zij verscheidene functies kunnen vervullen als welk prestatieniveau zij bij de vervulling van die functies bereiken, teneinde vast te stellen of hun hoofdfunctie erin bestaat om in een automatisch gegevensverwerkend systeem te worden gebruikt. Aan het feit dat de beeldschermen zijn ontworpen voor werk op korte afstand dient bijzonder belang te worden toegekend. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 3 juli 2019, Eurobolt, zaak C-644/17 (Nederland, Hoge Raad)
Eurobolt BV is een in Nederland gevestigd bedrijf dat de heffing van antidumprechten op de invoer van ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen heeft betwist met een beroep op de onwettigheid van uitvoeringsverordening 723/2011. In het kader hiervan zijn vragen aan het Hof gesteld. Het Hof bevestigt dat, om de geldigheid van een handeling van afgeleid Unierecht te betwisten, justitiabelen zich voor een nationale rechter kunnen beroepen op grieven die kunnen worden aangevoerd in het kader van een artikel 263 VWEU-procedure. Vervolgens kan een nationale rechter, voorafgaand aan een verwijzing naar het Hof, zich wenden tot de EU-instellingen die betrokken waren bij de totstandkoming van de uitvoeringsverordening waarvan de geldigheid wordt betwist. Die instellingen zouden de twijfels bij de verwijzende rechter omtrent de geldigheid van de handeling weg kunnen nemen, en als gevolg een prejudiciële verwijzing overbodig maken. Ten gronde oordeelt het Hof dat uitvoeringsverordening 723/2011 ongeldig is omdat deze is vastgesteld in strijd met artikel 15, lid 2, van verordening 1225/2009 betreffende

beschermende maatregelen tegen invoer met dumping uit landen die geen lid zijn van de Europese Gemeenschap. De uitspraak is deels in overeenstemming met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 10 juli 2019, CEVA Freight Holland, zaak C-249/18 (Nederland, Hoge Raad)

In deze zaak stelt de Hoge Raad vragen aan het Hof over de gevolgen van een verkeerde douane-indeling van mediaspelers. De vraag is of CEVA Freight, nu achteraf blijkt dat de indeling verkeerd was, een lagere douanewaarde mag opgeven. Het EU-douanewetboek biedt de mogelijkheid om fouten recht te zetten. Hoewel de opgegeven douanewaarde op zich correct was, had CEVA zich wel vergist in de indeling. Had zij die vergissing niet gemaakt, dan had zij een lagere douanewaarde gekozen. Het Hof oordeelt dat dit mag worden rechtgezet. Een andere vraag die in deze zaak speelt is op welk moment de douane een douaneschuld heeft meegedeeld: bij verzending van de beschikking of bij de ontvangst ervan. Dit moment is van belang omdat de mededeling de verjaring van de douaneschuld stuit. Het Hof oordeelt dat die kwestie tot de interne rechtsorde van de lidstaten behoort. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 september 2019, Trace Sport, zaak C-251/18 (Nederland, rechtbank Noord-Holland)

Trace Sport is een importeur van rijwielen uit Sri Lanka. De Nederlandse douaneautoriteiten heffen antidumpingrechten, die bij uitvoeringsverordening 501/2003 zijn ingevoerd. Deze verordening zorgt voor uitbreiding van het antidumpingrecht dat geldt voor rijwielen uit China naar rijwielen uit Sri Lanka, dit om ontwijkingspraktijken tegen te gaan. Trace Sport vecht de opgelegde heffing aan en stelt de geldigheid van de uitvoeringsverordening aan de orde. Hierover stelt rechtbank Noord-Holland vragen aan het Hof. Indachtig de Deggendorf-doctrine acht het Hof deze vragen ontvankelijk, omdat het immers niet zonder twijfel vaststaat dat Trace Sport ontvankelijk was geweest in een direct beroep bij het Hof tegen de uitvoeringsverordening. Anders dan het Hof zag de Nederlandse regering hiervoor wel aanwijzingen. Het Hof oordeelt vervolgens dat de uitvoeringsverordening ongeldig is. De Raad had volgens het Hof onvoldoende bewijs voor de vaststelling dat rijwielen uit China werden overladen in Sri Lanka ter ontwijking van het antidumpingrecht op rijwielen uit China. Ten aanzien van de geldigheid is geen Nederlandse positie

ingenomen. De uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 31 oktober 2019, Commissie tegen Verenigd Koninkrijk, zaak C-391/17
Het arrest in deze zaak komt inhoudelijk overeen met het arrest van dezelfde datum in Commissie tegen Koninkrijk der Nederlanden, zaak C-395/17 (zie hierna).

Arrest van het Hof van 31 oktober 2019, Commissie tegen Koninkrijk der Nederlanden, zaak C-395/17
Het Hof heeft in deze inbreukzaak geoordeeld dat het Koninkrijk der Nederlanden onder het Unierecht verplicht is tot compensatie aan de Unie van gederfde douane-inkomsten als gevolg van onjuiste afgifte van exportcertificaten op de met Nederland verbonden Landen en Gebieden Overzee (LGO) Aruba en Curaçao. Aanleiding is het verlies aan eigen middelen van de Unie als gevolg van op Curaçao en Aruba in strijd met de toen geldende LGO-besluiten afgegeven certificaten voor de invoer naar de EU van melkpoeder en rijst uit Curaçao en gries en griesmeel uit Aruba. Het Hof oordeelt dat het Koninkrijk der Nederlanden als lidstaat een specifieke aansprakelijkheid jegens de Unie heeft ingeval de autoriteiten van de met deze lidstaat verbonden LGO in strijd met de LGO-besluiten EUR.1-certificaten afgeven. Deze aansprakelijkheid baseert het Hof op het beginsel van loyale samenwerking en dit beginsel brengt met zich mee dat het Koninkrijk verplicht is alle nodige maatregelen te nemen om de begane schending ongedaan te maken zoals het vergoeden van het verlies aan eigen middelen en het betalen van vertragingsrente.

Externe betrekkingen

Advies van het Hof van 30 april 2019, CETA EU-Canada, zaak A-1/17 (België)
Op 7 september 2017 heeft België het Hof verzocht om een advies betreffende de verenigbaarheid van het geschillenbeslechtingsmechanisme in het CETA-verdrag met het (primaire) Unierecht. België heeft twijfels over de gevolgen van dit mechanisme voor de exclusieve bevoegdheid van het Hof om een finale uitleg van het Unierecht te geven, en daarmee de autonomie van de rechtsorde van de EU te garanderen. In zijn advies herinnert het Hof er allereerst aan dat een internationale overeenkomst die voorziet in de oprichting van een rechterlijke instantie die belast is met de

uitlegging van de bepalingen ervan en waarvan de beslissingen de EU binden, in beginsel verenigbaar is met het Unierecht. Een internationale overeenkomst kan bovendien gevolgen hebben voor de bevoegdheden van de EU-instellingen, mits evenwel 1) is voldaan aan de essentiële voorwaarden om de aard van deze bevoegdheden te behouden, en 2) de autonomie van de EU-rechtsorde niet wordt aangetast. Volgens het Hof is aan deze voorwaarden voldaan. Dit advies is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Fiscaal recht

Arrest van het Hof van 23 januari 2019, Zyla, zaak C-272/17 (Nederland, Hoge Raad)
Mevrouw Zyla, die de Poolse nationaliteit heeft, werkte van 1 januari tot en met 21 juni 2013 in Nederland en was gedurende dit tijdvak verzekerd en premieplichtig voor de volksverzekeringen. Zyla is vervolgens naar Polen vertrokken, waar zij haar woonplaats heeft gevestigd en in 2013 geen betaalde arbeid heeft verricht. Tegen deze achtergrond is de vraag of Zyla recht heeft op de heffingskorting voor een half jaar of voor een heel jaar. De belastingdienst was van mening dat zij alleen recht heeft op de heffingskorting voor de zes maanden dat zij in Nederland heeft gewerkt en premie heeft afgedragen. Zyla vond dat in strijd met artikel 45 VWEU. Het Hof ging daar niet in mee. Volgens het Hof verzet artikel 45 VWEU zich niet tegen een regeling van een lidstaat die voor de vaststelling van het bedrag van de door een werknemer verschuldigde premie volksverzekeringen bepaalt dat het premiedeel van de heffingskorting waarop een werknemer recht heeft voor een kalenderjaar, evenredig is aan de periode waarin deze werknemer verzekerd is in het stelsel van volksverzekeringen van die lidstaat. Van de jaarlijkse heffingskorting kan een gedeelte worden uitgesloten dat evenredig is aan elke periode waarin deze werknemer niet was verzekerd in dat stelsel en in een andere lidstaat woonde zonder daar een beroepsactiviteit uit te oefenen, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 26 februari 2019, N Luxembourg 1 e.a. tegen Skatteministeriet, gevoegde zaken C-115/16, C-118/16, C-119/16 en C-299/16 (Denemarken)
De Deense belastingdienst heeft vrijstelling van bronbelasting geweigerd aan vier vennootschappen, die rente hebben uitgekeerd aan verbonden ondernemingen in een andere lidstaat. Volgens de belastingdienst bestaat

geen recht op vrijstelling, omdat deze ondernemingen niet daadwerkelijk de uiteindelijk gerechtigden van de rente zijn en er sprake was van misbruik. In dat licht betreffen de vragen van de Deense rechter de uitleg van richtlijn 2003/49 over verbonden ondernemingen, de vrijheid van vestiging en het vrij verkeer van kapitaal. Zij houden verband met rechtsmisbruik en het begrip '*uiteindelijk gerechtigde*' bij financiële constructies. Het Hof overweegt allereerst dat het begrip '*uiteindelijk gerechtigde*' een autonoom Unierechtelijk begrip is dat moet worden uitgelegd in het licht van het OESO-modelbelastingverdrag. Het begrip ziet op entiteiten die daadwerkelijk het genot hebben van de aan hen uitgekeerde interest. Het gaat daarbij om de economische realiteit. Verder herinnert het Hof aan het algemene beginsel van verbod van misbruik in het Unierecht. Op grond van dit Unierechtelijke beginsel moet aan belastingplichtigen in geval van fraude of misbruik de vrijstelling onder richtlijn 2003/49 worden geweigerd, ook al zijn er geen specifieke nationale antimisbruikbepalingen. Het arrest bevat ook aanwijzingen voor het vereiste bewijs om misbruik vast te stellen en de verdeling van de bewijslast. Met betrekking tot de verdragsvrijheden overweegt het Hof tot slot dat in geval van misbruik ook daarop geen beroep kan worden gedaan. Buiten gevallen van misbruik komt de Deense regeling in kwestie evenwel in strijd met het vrij verkeer van kapitaal, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 26 februari 2019, Skatteministeriet tegen T Danmark e.a., gevoegde zaken C-116/16 en C-117/16 (Denemarken)

Het arrest van het Hof in deze zaken komt voor het overgrote deel overeen met het arrest in de gevoegde zaken C-115/16, C-118/16, C-119/16 en C-299/16 van dezelfde datum. De feitelijke achtergrond van de zaken verschilt erin dat het hier ging om vrijstelling van bronbelasting na betaling van dividend tussen moeder- en dochterondernemingen uit verschillende lidstaten. Daarmee betrof het in deze zaken – in plaats van richtlijn 2003/49 – de uitleg van de moederdochterrichtlijn (90/435). In beide arresten geeft het Hof evenwel op eenzelfde wijze uitleg aan het algemene Unierechtelijke beginsel van verbod van misbruik en het begrip '*uiteindelijk gerechtigde*', dat voorkomt in zowel richtlijn 90/435 als in richtlijn 2003/49. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 8 mei 2019, Geelen, zaak C-568/17 (Nederland, Hoge Raad)
Geelen is gevestigd in Nederland en verricht tegen betaling diensten die bestaan in het via internet beschikbaar stellen van live interactieve erotische webcamsessies. De modellen die tijdens de sessies in beeld verschijnen, zijn in dienst bij Geelen maar bevinden zich feitelijk in de Filipijnen. Centraal staat de vraag wat de plaats is waar de diensten materieel worden verricht. Op basis daarvan kan namelijk worden bepaald waar btw moet worden afgedragen. Er zijn drie opties: de plaats waar de dienstverrichter zit (Nederland), de plaats waar de modellen optreden (de Filipijnen) of de plaats waar de afnemers van de dienst zich bevinden (in beginsel kan dat overal ter wereld zijn, maar feitelijk werd aangenomen dat dat in Nederland was). Het Hof komt tot de conclusie dat het gaat om de plaats waar de dienstverlener is gevestigd en dat Geelen btw in Nederland moet betalen. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 13 juni 2019, IO, zaak C-420/18 (Nederland, Hoge Raad)

IO is lid van de raad van commissarissen van een woningbouwstichting. De vraag in deze zaak is of een lid van de raad van commissarissen van een stichting zelfstandig een economische activiteit uitoefent in de zin van de btw-richtlijn (2006/112), en dientengevolge moet worden aangemerkt als belastingplichtige voor de btw. Het Hof oordeelt dat de activiteit die IO uitoefent, kwalificeert als een '*economische activiteit*'. Daarentegen draagt een lid van de raad van commissarissen naar het oordeel van het Hof geen individuele verantwoordelijkheid voor het handelen van de raad en heeft hij, anders dan een ondernemer, geen bedrijfsrisico. Daarom kan niet worden geacht dat een lid van de raad van commissarissen zelfstandig een economische activiteit uitoefent. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 juni 2019, Holmen, zaak C-608/17 (Zweden)
Holmen is een Zweedse onderneming die verliezen van een Spaanse kleindochteronderneming wenst te verrekenen in Zweden. In Zweden is grensoverschrijdende verliesverrekening mogelijk, maar beperkt tot dochterondernemingen die rechtstreeks door de moederonderneming worden gehouden. Het Hof oordeelt dat Zweden deze eis mag stellen, behalve als alle tussenvennootschappen tussen de moedermaatschappij en de kleindochteronderneming ingezetenen van dezelfde lidstaat zijn. Een ander punt betreft de kwestie wanneer verliezen van een (klein)

dochteronderneming als definitief moet worden beschouwd in de zin van het arrest Marks & Spencer (C-446/03). Volgens het Hof betekent het feit dat in de lidstaat van de dochteronderneming (in casu: Spanje) verliezen van een vennootschap in het jaar van de vereffening niet kunnen worden overgedragen aan een andere belastingplichtige niet dat de verliezen als definitief moeten worden beschouwd. Hierbij geldt als uitzondering dat de moedermaatschappij aantoont dat het voor haar onmogelijk is om die verliezen te benutten door met name via een verkoop ervoor te zorgen dat een derde die verliezen in toekomstige belastingjaren in aanmerking neemt. Bij de beoordeling van het definitieve karakter van de verliezen acht het Hof het niet relevant in welke mate de verliesgevende vennootschap werd beperkt in haar mogelijkheid om verliezen naar toekomstige belastingjaren over te dragen, of in welke mate een beperking is gesteld aan de mogelijkheid om de verliezen van de dochteronderneming over te dragen aan andere, eveneens in de lidstaat van de verliesgevende dochteronderneming gevestigde, entiteiten van dezelfde groep. Deze uitspraak is deels in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 24 oktober 2019, Belgische Staat e.a., gevoegde zaken C-469/18 en C-470/18 (België)

Deze zaak speelt zich af in het kader van een strafrechtelijk onderzoek naar twee bestuurders van ondernemingen in verband met btw-carrouselfraude. In dit onderzoek zou sprake zijn van bewijs dat is verkregen in miskenning van het recht op eerbiediging van het privéleven. De verwijzende rechter wil weten of artikel 47 van het Handvest zich in alle omstandigheden ertegen verzet dat dit bewijs gebruikt wordt als grondslag voor een btw-heffing. De verwijzende rechter geeft aan dat deze materie buiten het Unierecht valt, maar dat een antwoord op de vraag vanwege het gelijkheidsbeginsel toch noodzakelijk is. Het Hof verklaart de verwijzing niet-ontvankelijk, nu de situatie in het hoofdgeding buiten het Unierecht valt. In bepaalde gevallen mag het Hof wel uitspraak doen in situaties die buiten het Unierecht vallen, maar de verwijzende rechter heeft niet kunnen aantonen in welk opzicht het hoofdgeding en bepalingen van het Unierecht met elkaar verband houden. Over de ontvankelijkheid is geen Nederlandse positie ingenomen, maar is gerefereerd aan het oordeel van het Hof.

Intellectuele eigendom

Arrest van het Hof van 14 februari 2019, Warner-Lambert Company, zaak C-423/17 (Nederland, gerechtshof Den Haag)

In deze zaak draaide het om de manier van openbaarmaking van de samenvatting van productkenmerken (SmPC) en de bijsluiter bij een geneesmiddel, in de situatie waarin de generieke producent van dat geneesmiddel een zogenaamde '*carve-out*' heeft toegepast. Het toepassen van een '*carve-out*' betekent dat in de SmPC en bijsluiter geen informatie wordt vermeld over medische indicaties die nog vielen onder het octrooirecht van een derde, op het moment dat het generieke geneesmiddel op de markt werd gebracht. Het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen plaatste wel de volledige informatie over het geneesmiddel, inclusief de geoctrooieerde informatie, op haar website met het oog op de patiëntveiligheid. Vraag was of dit beleid in overeenstemming was met de geneesmiddelenrichtlijn (2001/83). Het Hof oordeelt van niet: het toepassen van een '*carve-out*' moet worden gezien als een verzoek tot beperking van de reikwijdte van de vergunning. Dit betekent dat de nationale toelatingsautoriteit bij het openbaar maken van de vergunning geen informatie mag vermelden over indicaties waarop nog octrooi rust. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 21 maart 2019, Abraxis Bioscience, zaak C-443/17 (Verenigd Koninkrijk)

Het farmaceutische bedrijf Abraxis heeft een geneesmiddel op de markt gebracht. Voor dit geneesmiddel heeft Abraxis een vergunning voor het in handel brengen gekregen (hierna: VHB). De werkende stof in dit geneesmiddel – '*nab-paclitaxel*' – wordt gezien als een doeltreffendere formulering van de reeds bekende stof '*paclitaxel*'. Deze laatste stof is reeds door andere ondernemingen krachtens eerdere VHB's op de markt gebracht. De kern van de zaak is of een aanvullend beschermingscertificaat (hierna: ABC) kan worden verkregen door een onderneming die een nieuwe formulering van een bekende werkzame stof op de markt brengt. Daarbij is van belang welke VHB kan worden aangemerkt als de eerste VHB voor het in handel brengen van het product als geneesmiddel. Het Hof merkt allereerst op dat een nieuwe formulering van een bekende werkzame stof niet kan worden gekwalificeerd als '*een ander product*', zelfs al is het therapeutisch effect doeltreffender. Ook oordeelt het Hof dat een VHB voor een nieuwe

formulering van een bekende werkzame stof niet kan worden gekwalificeerd als de eerste VHB. Volgens het Hof heeft de wetgever met de verordening niet tot doel gehad om elk farmaceutisch onderzoek te beschermen. Alleen onderzoek waardoor een product/werkzame stof voor het eerst als geneesmiddel op de markt komt, verdient een ABC. Het Hof concludeert dat geen ABC kan worden verkregen voor een nieuwe formulering van een bekende werkzame stof. De uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 september 2019, Deutsches Patent- und Markenamt (#darferdas?), zaak C-541/18 (Duitsland)

Heeft het teken *#darferdas?* op kledingstukken (T-shirts, schoeisel, en hoofddeksels) voldoende onderscheidend vermogen om als merk ingeschreven te worden? Volgens het Deutsches Patent- und Markenamt niet: de aanvraag voor het woordmerk wordt afgewezen. De Duitse rechter wendt zich tot het Hof met de vraag of een teken onderscheidend vermogen heeft wanneer er mogelijkheden bestaan om het als herkomstaanduiding te gebruiken, ook als het niet om de meest waarschijnlijke gebruiksvorm van het teken gaat. Het Hof stelt vast dat het onderscheidend vermogen van een teken moet worden onderzocht rekening houdend met *alle* waarschijnlijke gebruiksvormen van het aangevraagde merk, dus ook met de minder waarschijnlijke gebruiksvormen. De nationale rechter zal volgens het Hof moeten vaststellen of de gemiddelde consument bij het zien van het teken *#darferdas?* op de voorkant van een T-shirt of op het etiket aan de binnenkant ervan, dit teken zal opvatten als een aanduiding van de commerciële herkomst van die waar of louter als een decoratief element of een boodschap in het kader van sociale communicatie. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 21 november 2019, Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, zaak C-678/18 (Nederland, Hoge Raad)

De vraag van de Hoge Raad is gesteld in een procedure op voordracht van de Procureur-Generaal (hierna: PG) tot cassatie '*in het belang der wet*' van een vonnis van de voorzieningenrechter van de rechtbank Amsterdam. In dat vonnis verklaarde de voorzieningenrechter zich bevoegd om kennis te nemen van een vordering in kort geding ter zake van een gestelde inbreuk op een gemeenschapsmodel. De PG was van mening dat de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag exclusief bevoegd is in dit soort geschillen. Dit

zou volgen uit artikel 90, lid 1, van de gemeenschapsmodellenverordening (6/2002) en artikel 3 van de Nederlandse wet tot uitvoering van die verordening. Het Hof verklaart de vraag ontvankelijk, ondanks dat de situatie inter partes niet zal worden gewijzigd na de prejudiciële beslissing. Ten gronde oordeelt het Hof dat alle rechtbanken in de lidstaten die bevoegd zijn om voorlopige of beschermende maatregelen te bevelen voor een nationaal model, tevens bevoegd zijn dergelijke maatregelen te bevelen voor een gemeenschapsmodel. Deze uitspraak is niet conform het Nederlandse standpunt.

Landbouw en Visserij

Arrest van het Hof van 2 mei 2019, T. Boer & Zonen, zaak C-98/18 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

Bij het slachthuis van T. Boer & Zonen wordt het vlees doorgekoeld in koelwagens, waarbij deze wagens het bedrijfsterrein niet verlaten. De NVWA heeft naar aanleiding van inspecties bij het slachthuis bestuurlijke boetes opgelegd, wegens het overschrijden van de maximumtemperatuur van 7 °C van het vlees. De verwijzende rechter vraagt het Hof of doorkoeling mag plaatsvinden in een koelwagen op het bedrijfsterrein. Het Hof overweegt dat een koelwagen, die naar zijn aard hoofdzakelijk bestemd is voor vervoer, niet kan worden beschouwd als een voor de koeling van vlees bestemd deel van een slachthuis. Bovendien dient vlees onmiddellijk gekoeld te worden onder optimale omstandigheden om een hoog niveau van voedselveiligheid te kunnen waarborgen. Het Hof overweegt dat dit niet kan plaatsvinden bij doorkoeling in een koelwagen. Het Hof oordeelt dan ook dat vlees na slachting in het slachthuis zelf dient te worden gekoeld tot overal in het vlees een temperatuur van ten hoogste 7 °C is bereikt, alvorens verlading naar een koelwagen plaatsvindt. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 13 november 2019, Lietuvos Respublikos seimo narių grupė, zaak C-2/18 (Litouwen)

Op de Litouwse markt voor rauwe melk hebben de producenten (melkboeren) een zwakke onderhandelingspositie ten opzichte van de kopers. Om oneerlijke handelspraktijken tegen te gaan heeft Litouwen twee wettelijke verboden ingevoerd: het verbod op gedifferentieerde aankoopprijzen en het verbod op ongerechtvaardigde prijsverlaging.

De vraag is of het beginsel van vrije prijsonderhandeling, zoals vastgelegd in de gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten (1308/2013), zich verzet tegen deze verboden. Het Hof stelt vast dat de verordening niet uitputtend de contractuele betrekkingen tussen producenten en kopers van rauwe melk regelt. Bovendien is de bestrijding van oneerlijke handelspraktijken niet een doelstelling van de verordening. Lidstaten kunnen maatregelen treffen op het gebied van contracteren om de zwakkere partij te beschermen, zelfs wanneer deze maatregelen raken aan de werking van de gemeenschappelijke landbouwmarkt, aldus het Hof. De maatregelen moeten volgens het Hof wel proportioneel zijn, waarbij niet alleen gekeken moet worden naar de geschiktheid en noodzakelijkheid van de maatregel zelf, maar ook een afweging moet worden gemaakt tussen de specifieke doelstelling van de maatregel en de algemene doelstelling van het gemeenschappelijke landbouwbeleid. De twee Litouwse verboden doorstaan deze evenredigheidstoets. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 december 2019, Coöperatieve Producentenorganisatie en Beheersgroep Texel UA, zaak C-386/18 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

Deze zaak speelt in het kader van een geding tussen de Coöperatieve Producentenorganisatie en Beheersgroep Texel (hierna: PO Texel) en de Minister van LNV over een door de minister vastgesteld besluit waarbij de aanvraag van PO Texel om subsidie uit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij is afgewezen. Het Hof oordeelt dat een lidstaat niet mag weigeren om een door een producentenorganisatie ingediende subsidieaanvraag in te willigen op de grond dat in de nationale rechtsorde ten tijde van de indiening van die aanvraag nog niet was voorzien in de mogelijkheid om een dergelijke aanvraag te behandelen. Evenwel hebben productenorganisaties geen rechtstreeks recht op financiële steun, aldus het Hof. Maar, artikel 65, lid 6, van de gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten verzet zich er niet tegen dat een lidstaat subsidie verleent voor de voorbereiding en de uitvoering van een productie- en afzetprogramma wanneer de subsidieaanvraag wordt ingediend nadat dit programma is voorbereid en uitgevoerd. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 december 2019, Exportslachterij J. Gosschalk en Zn. BV, zaak C-477/18 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven heeft het Hof vragen gesteld over de verordening inzake officiële controles op de naleving van de wetgeving inzake diervoeders en levensmiddelen en de voorschriften inzake diergezondheid en dierenwelzijn (882/2004). Het Hof werd verzocht te bepalen welke kosten de overheid mag doorberekenen aan slachthuizen voor het uitvoeren van veterinaire controles. Het gaat daarbij onder meer om de vraag of salariskosten mogen worden doorberekend van ander personeel dan het personeel dat de officiële controles concreet uitvoert. Het Hof maakt duidelijk dat lidstaten de (salaris)kosten van administratief en ondersteunend personeel kunnen beschouwen als kosten van officiële controles. Ook mogen aan slachthuizen vergoedingen in rekening worden gebracht voor aangevraagde maar niet gewerkte uren, wanneer het slachthuis de autoriteit niet lang genoeg van tevoren in kennis heeft gesteld van zijn wens om de duur van de controle in te korten ten opzichte van de oorspronkelijk geplande duur. Daarnaast mag voor slachthuizen in beginsel een gemiddeld kostentarief worden gehanteerd. Als laatste mag bij de berekening van de vergoedingen voor officiële controles geen kosten in aanmerking worden genomen voor de opbouw van een weerstandsvermogen dat is bedoeld om bij een gezondheidscrisis het personeel dat de officiële controles uitvoert, door te betalen. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Milieu

Arrest van het Hof van 28 maart 2019, Tallinna Vesi AS, zaak C-60/18 (Estland)

Tallinna Vesi is een onderneming die zich bezighoudt met de afvoer van huishoudelijk afvalwater in Tallinn. In het kader van een project om zuiveringsslib uit het afvalwater op de markt te brengen, heeft Tallinna Vesi de Estse autoriteiten verzocht om het proces als '*biologische recycling*' en dus niet als afvalstof aan te merken. Het Estse milieuagentschap is het daar niet mee eens. Het besluit bij gebreke van Unierechtelijke en nationale criteria het proces aan te merken als '*biologische behandeling die voorafgaat aan de nuttige toepassing van afvalstoffen*'. De verwijzende rechter vraagt zich af of bij het ontbreken van Unierechtelijke criteria op dit punt, de criteria nationaalrechtelijk mogen worden vastgesteld. Het Hof bepaalt dat zolang de Commissie op grond van artikel 6, lid 2, van de afvalstoffenrichtlijn

(2008/98) geen criteria heeft vastgesteld, de lidstaten per geval kunnen beslissen of een bepaalde stof niet langer is aan te merken als een afvalstof. Dat betekent ook dat lidstaten ervoor kunnen kiezen om dergelijke criteria niet vast te stellen. De uitspraak komt in beperkte mate overeen met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 23 mei 2019, ReFood, zaak C-634/17 (Duitsland)
In deze zaak gaat het om het transport van een partij dierlijke bijproducten van Nederland naar Duitsland. Volgens de Duitse autoriteiten is deze overbrenging onrechtmatig, omdat ReFood verzuimd heeft om de kennisgevingsprocedure van de EVOA (verordening 1013/2006) te doorlopen. In discussie is of deze verordening wel van toepassing is, aangezien het transport binnen het toepassingsgebied van een andere verordening valt, namelijk de verordening inzake dierlijke bijproducten (1069/2009). Het Hof oordeelt dat overbrengingen van dierlijke bijproducten die vallen onder verordening 1069/2009, zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van de EVOA, tenzij de EVOA uitdrukkelijk anders bepaalt. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 26 juni 2019, Craeynest e.a., zaak C-723/17 (België)
De richtlijn luchtkwaliteit (2008/50) bevat gedetailleerde voorschriften voor het plaatsen van apparatuur om de luchtkwaliteit te meten. Deze zogenaamde bemonsteringspunten moeten zodanig worden geplaatst dat gegevens worden verkregen over '*de gebieden waar de hoogste concentraties verontreinigende stoffen voorkomen*'. Verzoekers zijn inwoners van Brussel en een milieuvereniging. Zij eisen dat op een specifiek kruispunt in Brussel een bemonsteringspunt wordt geplaatst. De vraag is of de rechter deze eis kan toewijzen of dat de autoriteiten beleidsvrijheid hebben met betrekking tot de keuze van de exacte locatie. Het Hof beslist dat de richtlijn luchtkwaliteit enkele duidelijke en onvoorwaardelijke regels bevat over het plaatsen van bemonsteringpunten. Een particulier kan de naleving van deze regels voor de rechter afdwingen. Het kan zijn dat meerdere locaties voldoen. Het valt dan binnen de beleidsvrijheid van de autoriteiten om een keuze voor een exacte locatie te maken. De rechter dient te controleren of de autoriteiten zijn gebleven binnen de grenzen van hun beleidsruimte en of de gekozen locatie bijdraagt aan de doelstellingen van de richtlijn. Voor de vaststelling of een grenswaarde is overschreden volstaat volgens het Hof een meting van een te hoge concentratie op één bemonsteringspunt. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 4 juli 2019, Tronex, zaak C-624/17 (Nederland, gerechtshof Den Haag)

Tronex is een groothandelaar in restpartijen en wil een partij elektrische apparaten verschepen naar Tanzania. Deze partij bestaat uit onder meer waterkokers, scheerapparaten en koffiezetapparaten. Deze apparaten zijn deels in goede staat en/of verpakt, maar ook deels kapot, beschadigd en/of onverpakt. Kernvraag is of deze apparaten kwalificeren als '*afvalstof*' in de zin van de verordening inzake de overbrenging van afvalstoffen (EVOA, 1013/2006). In dat geval is voor de overbrenging naar Tanzania kennisgeving of toestemming vereist. In lijn met eerdere rechtspraak bevestigt het Hof dat een goed geen afvalstof is wanneer het zeker is dat het goed zal worden hergebruikt conform de oorspronkelijke bestemming, zonder voorafgaande nuttige toepassing zoals reparatie of recyclen. Vertoont een apparaat een zodanig gebrek of beschadiging dat reparatie noodzakelijk is, dan vormt dat volgens het Hof een aanwijzing dat het apparaat een afvalstof is. Ook acht het Hof relevant hoe de houder met het apparaat omgaat: als de houder een apparaat controleert, repareert en deugdelijk verpakt ter bescherming tijdens transport, dan leveren die handelingen een aanwijzing op dat het apparaat geen afvalstof is. Het is aan de Nederlandse verwijzende rechter om op basis van de feiten te beslissen of de restpartij van Tronex al of niet een afvalstof is. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Gerecht van 20 september 2019, BASF Grenzach tegen Europees agentschap voor chemische stoffen (ECHA), zaak T-125/17

BASF Grenzach is fabrikant van de stof triclosan, die wordt gebruikt in cosmetische producten. Er zijn redenen tot ongerustheid over onder meer de hormoonontregelende werking van deze stof. Nederland en Denemarken hebben daar nader onderzoek naar gedaan. Op basis van de resultaten van deze stofevaluatie besloot ECHA nadere informatie van BASF te vragen, door haar bij besluit op te dragen tests uit te voeren. BASF stelde beroep in tegen dat besluit bij de Kamer van Beroep van ECHA (KvB). De KvB laat het besluit grotendeels in stand en oordeelt dat ECHA geen kennelijke beoordelingsfout heeft gemaakt. BASF gaat vervolgens naar het Gerecht. Zij betoogt onder meer dat de KvB ten onrechte niet een volledige en inhoudelijke beoordeling heeft gegeven van de stof. Het Gerecht verwerpt dat betoog. Het beroep bij de KvB heeft uitsluitend tot doel te onderzoeken of, op grond van de door verzoekster ingediende gegevens, wordt aangetoond dat het besluit van ECHA onjuist is. De KvB kan zelf geen

inhoudelijke wetenschappelijke beoordeling verrichten. BASF klaagde voorts dat de KvB, ook als hij slechts zo'n beperkte toets kan verrichten, in het licht van de beschikbare wetenschappelijke informatie niet kon concluderen dat het besluit van ECHA juist was. Ook dat betoog wordt verworpen. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt. BASF Grenzach heeft hogere voorziening ingesteld tegen het arrest.

Arrest van het Hof van 3 oktober 2019, Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland e.a., zaak C-197/18 (Oostenrijk)

In deze zaak eisen verschillende partijen aanpassing van het nationale nitraatactieprogramma van Oostenrijk. De reden hiervoor is dat zij het nitraatgehalte in het lokale grondwater te hoog vinden. Zij doen hiervoor een beroep op de nitraatrichtlijn (91/676). Het Hof oordeelt dat particulieren en rechtspersonen die het recht hebben grondwater te gebruiken rechtstreeks worden geraakt door een (dreigende) overschrijding van de drempelwaarde. Zij kunnen daarom voor de nationale rechter eisen dat een lidstaat zijn verplichtingen op grond van de nitraatrichtlijn nakomt en verscherpte of aanvullende maatregelen neemt. De lidstaten moeten nauwlettend de staat van het water in de gaten houden via onder andere controleprogramma's. Zij mogen hiervoor meetplaatsen selecteren, in overeenstemming met de richtlijn. Als blijkt dat een vermindering van de waterverontreiniging niet te voorzien is moeten de lidstaten aanvullende maatregelen treffen, aldus het Hof. Het is aan de nationale rechter om te toetsen of deze maatregelen toereikend zijn. De uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 24 oktober 2019, Prato Nevoso Termo Energy, zaak C-212/18 (Italië)

Prato Nevoso, exploitant van een elektriciteitscentrale, vraagt een vergunning voor het verbranden van vloeibare biomassa. Deze biomassa verkrijgt Prato van een leverancier die deze produceert uit afgewerkte plantaardige oliën voor gebruik als biodiesel. Deze biomassa is echter niet opgenomen in een nationale lijst van toegestane brandstoffen voor een elektriciteitscentrale. Op grond hiervan wordt de vergunningsaanvraag van Prato geweigerd. De vraag is of artikel 6 van de afvalstoffenrichtlijn (2008/98) zich verzet tegen een dergelijke vergunningsweigering. Het Hof oordeelt van niet. Het stelt vast dat er geen Unieregeling is over het gebruik van afgewerkte plantaardige oliën als brandstof. In dat geval laat artikel 6 van de afvalstoffenrichtlijn ruimte aan lidstaten om zelf een regeling te

treffen over de status van einde-afval. Een lidstaat kan werken met een lijst met toegestane brandstoffen. Als een stof niet op die lijst voorkomt, is de stof een afvalstof indien de uitsluiting berust op een terechte toepassing van het voorzorgsbeginsel. Deze uitspraak sluit gedeeltelijk aan bij het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 14 november 2019, Vaselife International en Chrysal International, zaak C-445/18 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

In deze zaak ging het om de parallelimport van gewasbeschermingsmiddelen in de zin van verordening 1107/2009 inzake het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen. Ter discussie stond de verlenging van een parallelle handelsvergunning gedurende de looptijd van die vergunning. Specifiek draaide de zaak om de volgende vragen: past de duur van de parallelle handelsvergunning zich van rechtswege aan, aan de verlengde toelatingsduur van het referentiemiddel? Het Hof oordeelde van niet: de aanpassing van de geldigheidsduur van de parallelle handelsvergunning vereist een apart besluit. Een tweede vraag was of de duur van de parallelle handelsvergunning alleen kan worden aangepast, als is voldaan aan de voorwaarden voor identiteit tussen het middel dat parallel in de handel wordt gebracht en het referentiemiddel. Het Hof beantwoordt die vraag bevestigend: de nationale toelatingsautoriteit moet toetsen of aan de voorwaarden voor identiteit is voldaan, voordat de geldigheidsduur van de vergunning voor parallelhandel kan worden aangepast. Het Hof maakt ook duidelijk dat de parallelle vergunninghouder in een nieuwe aanvraag moet aantonen dat de betrokken middelen nog steeds identiek zijn. Ingeval van bezwaar tegen het besluit tot verlening van de vergunning voor parallelhandel, zijn de nationale bewijslastregels van toepassing. Deze moeten voldoen aan de vereisten van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 december 2019, Darie, zaak C-592/18 (Nederland, College van Beroep voor het bedrijfsleven)

Producent Darie bracht een probiotisch schoonmaakmiddel op de markt. De productinformatie vermeldde dat door het middel niet alleen zichtbare vervuiling verdwijnt, maar dat ook schimmels en schadelijke bacteriën verdwijnen. Het middel werkte niet direct op de schimmels en bacteriën in, maar indirect. Door de voedingsbodem weg te nemen zou het middel het

aantal slechte bacteriën en schimmels sterk reduceren. Gelet op deze (geclaimde) werking had de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu het middel aangemerkt als '*biocide*'. Omdat het middel door de Nederlandse autoriteit niet was toegelaten als biocide mocht Darie het, op straffe van een dwangsom, niet langer op de markt brengen. Bij de nationale rechter bestrijdt Darie dat het gaat om een '*biocide*', waarna deze rechter het Hof verzoekt om uitleg van dat begrip in de biocidenverordening (528/2012). Het Hof overweegt dat het hier om een ruim begrip gaat, dat tevens reguliere schoonmaakmiddelen kan omvatten. Voor de kwalificatie als '*biocide*' is met name van belang dat het middel als doel heeft een schadelijk organisme te vernietigen, af te schrikken, onschadelijk te maken, de effecten daarvan te voorkomen of het op andere wijze te bestrijden. Ook een indirecte of preventieve werking kan volstaan, zolang de werking niet louter fysiek of mechanisch is. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Sociaal recht

Arrest van het Hof van 24 januari 2019, Balandin e.a., zaak C-477/17 (Nederland, Centrale Raad van Beroep)

Derdelanders Balandin en Lukachenko zijn professionele kunstschaatsers en werknemers van een in Nederland gevestigde organisatie die in verschillende lidstaten ijsshows organiseert. Zij trainen en wonen in Nederland. De Sociale verzekeringsbank (hierna: Svb) weigert een zogeheten A1-verklaring, bepalende dat op deze derdelanders de Nederlandse socialezekerheidswetgeving van toepassing is en premiebetaling in Nederland plaatsvindt, af te geven. Aanleiding daartoe is dat Balandin en Lukachenko niet permanent in Nederland of in een andere lidstaat wonen, maar tijdelijk binnen de Unie verblijven en werken. Het Hof oordeelt echter dat de derdelanders zich kunnen beroepen op de coördinatieregels (verordening 883/2004 en verordening 1231/2010) voor de vaststelling van de socialezekerheidswetgeving die op hen van toepassing is, aangezien zij zich legaal ophouden en legaal werken op het grondgebied van de lidstaten waarin zij optreden. Deze uitspraak is gedeeltelijk in lijn met de Nederlandse inbreng.

Arrest van het Hof van 14 maart 2019, Vester, zaak C-134/18 (België)
Vester, een Nederlandse onderdaan, woont in België en heeft lang in Nederland gewerkt. Zij ontvangt vervolgens een werkloosheidsuitkering van het bevoegde Belgische orgaan. Als zij ziek wordt, krijgt zij een Belgische ziekte-uitkering, maar deze uitkering stopt na een jaar. Een opvolgende invaliditeitsuitkering wordt in België geweigerd, omdat Vester in België daarvoor te weinig verzekeringsdagen had. Vester vraagt ook bij het UWV in Nederland een invaliditeitsuitkering aan. Die wordt geweigerd, omdat onder de Nederlandse regeling een wachttijd van 104 weken geldt voordat iemand daarop aanspraak kan maken. Zij voert in België een procedure tegen de weigering van de Belgische invaliditeitsuitkering. In die zaak stelt de Belgische rechter prejudiciële vragen over een eventuele schending van artikelen 45 en 48 VWEU en door welke lidstaat zo'n schending moet worden opgelost. Het Hof antwoordt dat het feit dat onder de Nederlandse regeling het recht op invaliditeitsuitkeringen voor migrerende werknemers achtereenvolgens werd geregeld door onderling afwijkende wettelijke regelingen onverenigbaar is met het doel van artikel 45 VWEU. Het Hof wijst in dit verband erop dat het, op grond van het beginsel van loyale samenwerking, aan de bevoegde nationale organen van de betrokken lidstaten is om alle hun ter beschikking staande middelen aan te wenden om het doel van artikel 45 VWEU te bereiken. Volgens het Hof dient een oplossing in het kader van de Nederlandse wettelijke regeling te worden gezocht. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 8 mei 2019, SF tegen Inspecteur van de Belastingdienst, zaak C-631/17 (Nederland, Hoge Raad)
SF is een Letse zeeman, die in Letland woont, maar werkt op een schip van een Nederlandse reder dat onder de vlag van de Bahama's vaart. De Nederlandse belastingautoriteiten hebben hem een aanslag opgelegd waarmee hij premieplichtig werd verklaard voor de periode waarin hij voor de Nederlandse onderneming heeft gevaren op de Noordzee buiten het grondgebied van de Europese Unie. Dit had als resultaat dat hij premies volksverzekeringen volgens het Nederlandse stelsel moest betalen. SF heeft, omdat hij van mening is dat hij niet onder dit stelsel valt, zich tot de Nederlandse rechter gewend en deze heeft een vraag aan het Hof gesteld. Vraag is of SF in Nederland verzekerd is of in zijn woonland Letland. Volgens het Hof is in een situatie waarin een persoon zijn woonplaats in zijn lidstaat van herkomst heeft behouden, terwijl hij als zeevarende werkzaam is voor

een in een andere lidstaat gevestigde werkgever, op een schip dat buiten het grondgebied van de Unie en onder de vlag van een derde land vaart, de socialezekerheidswetgeving van de lidstaat van de woonplaats van die persoon van toepassing. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het EVA-Hof van 14 mei 2019, C v Concordia Schweizerische Kranken- und Unfallversicherung AG, Landesvertretung Liechtenstein, zaak E-2/18 (Liechtenstein)
Deze EVA-zaak ziet op een aantal vragen ingediend door het *Fürstliches Landgericht* van Liechtenstein in een zaak over de uitleg van de coördinatieverordening (883/2004) en toepassingsverordening (987/2009). Het gaat met name om de vraag of artikel 24 van de coördinatieverordening voorziet in een verplichte procedure voor het verlenen van uitkeringen aan een verzekerde die een pensioen ontvangt van een EER-staat, maar verblijft in een andere EER-staat, wanneer de verblijfsstaat uitkeringen aan de verzekerde heeft geweigerd, omdat deze uitkeringen buiten het toepassingsgebied van haar socialezekerheidsstelsel vallen. Het EVA-Hof oordeelt dat wanneer een verzekerde bepaalde uitkeringen wordt geweigerd in de staat van verblijf, hij op basis van artikel 24, lid 1, van de coördinatieverordening gerechtigd is tot uitkeringen op kosten van de bevoegde autoriteiten in de EER-staat onder wiens wetgeving het pensioen wordt betaald. De uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 september 2019, Van den Berg & Giesen e.a., gevoegde zaken C-95/18 en C-96/18 (Nederland, Hoge Raad)
Op het ouderdomspensioen van de heren Van den Berg en Giesen heeft de Svb een korting toegepast, omdat gedurende een aantal jaren geen sprake was van verzekering op grond van de AOW. Dit had te maken met werkzaamheden die enige tijd in Duitsland waren verricht in een zogeheten '*mini-job*'. Volgens het Duitse recht vallen werknemers die een mini-job doen buiten de kring van verzekerden. Een vergelijkbaar probleem speelt in zaak C-96/18, waarin verzoekster werd uitgesloten van kinderbijslag voor haar dochter. Kernvraag is of de uitsluiting van de AOW-verzekering, dan wel de AKW-verzekering, wegens de omstandigheid dat de betrokkene werkzaam was in een andere lidstaat, maar daar echter niet verzekerd was omdat slechts geringe werkzaamheden werden verricht, in strijd is met het Unierecht. Het Hof oordeelt van niet. In de onderhavige zaken is het recht van het werkland van toepassing. Het Unierecht garandeert niet dat een

migrerende werknemer zich in het werkland kan beroepen op dezelfde sociale verzekeringen als in het woonland. Het is dan ook niet in strijd met het Unierecht dat het woonland deze werknemer uitsluit van verzekeringen, voor de periode dat hij onverzekerd (geringe) werkzaamheden heeft verricht in het werkland. Het in het Unierecht neergelegde beginsel dat de wetgeving van slechts één lidstaat van toepassing kan zijn belet een niet-bevoegde lidstaat niet deze persoon een uitkering toe te kennen op grond van de nationale wetgeving, aldus het Hof. Deze lidstaat mag in dat geval het recht op de uitkering echter niet afhankelijk stellen van een verplichte verzekering en daarmee van verplichte premiebetaling. Dat zou immers indruisen tegen dat beginsel. De uitspraak komt grotendeels overeen met het Nederlandse standpunt.

Staatssteun

Arrest van het Hof van 2 mei 2019, A-Fonds, zaak C-598/17 (Nederland, gerechtshof 's-Hertogenbosch)

A-Fonds is een Duits beleggingsfonds. De aandeelhouder van A-Fonds belegt via A-Fonds in Nederlandse vennootschappen. Deze vennootschappen keren dividend uit waarop dividendbelasting is ingehouden. A-Fonds verzoekt om teruggaaf van de ingehouden dividendbelasting op grond van een (oude) regeling die teruggaaf beschikbaar maakt voor publiekrechtelijke rechtspersonen die in Nederland zijn uitgesloten van vennootschapsbelasting. De uitsluiting bestond ook voordat Nederland lid werd van de EU en is daarmee aan te merken als een bestaande steunregeling. De Belastingdienst weigert de teruggaaf, omdat A-Fonds niet is aan te merken als Nederlandse publiekrechtelijke rechtspersoon. Dit plaatst de verwijzende rechter voor een dilemma. Enerzijds vindt hij dat de weigering van de teruggaaf inbreuk maakt op het vrij verkeer van kapitaal, anderzijds zou toekenning van de teruggaaf een uitbreiding van een bestaande steunregeling in houden. De teruggaaf van dividendbelasting is immers onlosmakelijk verbonden met de vrijstelling van vennootschapsbelasting voor in Nederland gevestigde publiekrechtelijke instellingen, welke vrijstelling door de Commissie is beoordeeld als bestaande steun. De verwijzende rechter vraagt in essentie hoe hiermee om te gaan. Het Hof oordeelt dat de verwijzende rechter zich moet onthouden van een oordeel over de verenigbaarheid met het vrij verkeer van kapitaal van het woonplaatsvereiste van de teruggaafregeling,

omdat deze regeling onlosmakelijk is verbonden met het doel van een bestaande steunregeling. De Commissie is exclusief bevoegd om te oordelen over de verenigbaarheid van steunregelingen. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Gerecht van 24 september 2019, Nederland tegen Commissie, zaak T-760/15
In dit arrest vernietigt het Gerecht het besluit van de Commissie uit 2015 waarin de Commissie oordeelde dat Nederland staatssteun zou hebben verleend aan Starbucks Manufacturing BV (SMBV), een in Nederland gevestigde koffiebranderij van de Starbucksgroep. Het Gerecht oordeelt dat het zakelijkheidsbeginsel zoals omschreven door de Commissie in het besluit een instrument is voor de Commissie om in het kader van de staatssteunregels te beoordelen of voor een concerntransactie een prijs is betaald alsof daarover was onderhandeld tussen onafhankelijke ondernemingen. Het uitgangspunt voor deze beoordeling is immers het nationale recht. Het Gerecht is echter niet overtuigd van het door de Commissie geleverde bewijs dat SMBV een fiscaal voordeel zou hebben genoten. De Commissie heeft niet aangetoond dat de methode die de Nederlandse belastingdienst heeft toegepast voor de berekening van de belastbare winst van SMBV (de Transactional Net Margin Method, TNMM), tot een kunstmatig lage belastingdruk leidde, aldus het Gerecht. De Commissie heeft geen hoger beroep ingesteld tegen deze uitspraak. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 7 november 2019, Aanbestedingskalender c.s. tegen Commissie, zaak C-687/17 P
Aanbestedingskalender e.a. zijn Nederlandse ondernemingen op het gebied van elektronisch aanbesteden in Nederland. Zij hebben bij de Europese Commissie geklaagd over de overheidsfinanciering van het elektronisch platform TenderNed. In 2014 heeft de Commissie hun klacht afgewezen, met het argument dat er geen sprake is van staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU. Aanbestedingskalender e.a. hebben tegen dit besluit beroep ingesteld bij het Gerecht. Het Gerecht wees in 2017 hun beroep af, overwegende dat de activiteiten van TenderNed voortvloeien uit de Europese aanbestedingsregels en naar hun aard en doel verbonden zijn de uitoefening van openbaar gezag. In dat licht oordeelde het Gerecht dat de activiteiten van TenderNet niet-economisch van aard zijn en de staatssteunregels niet zijn geschonden. Aanbestedingskalender e.a. hebben

tegen deze uitspraak hogere voorziening ingesteld. Het Hof oordeelt dat het Gerecht met voornoemde benadering geen blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting en wijst de hogere voorziening in zijn geheel af. Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Strafrecht

Arrest van het Hof van 10 januari 2019, ET, zaak C-97/18 (Nederland, rechtbank Noord-Nederland)

ET is in België veroordeeld tot een confiscatie van 800 000 EUR. Nederland heeft de tenuitvoerlegging van deze beslissing overgenomen, overeenkomstig kaderbesluit 2006/783. Het Openbaar Ministerie vordert dat op ET lijfsdwang wordt toegepast. De lijfsdwang houdt in dat de betrokkene, in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden, in hechtenis kan worden genomen om nakoming van een beslissing tot confiscatie af te dwingen. Het Hof oordeelt dat het kaderbesluit zich niet verzet tegen de toepassing van lijfsdwang. Nederland hoeft geen toestemming te vragen aan België, aangezien de lijfsdwang geen vervangende maatregel is ten opzichte van de confiscatiebeslissing. Dat de lijfsdwang naar het oordeel van de Hoge Raad een bestraffend karakter in de zin van artikel 7 van het EVRM heeft, betekent niet dat Nederland de maatregel niet mag toepassen, aldus het Hof. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 februari 2019, TC, zaak C-492/18 PPU (Nederland, rechtbank Amsterdam)

TC zit in hechtenis in afwachting van een beslissing over overlevering aan het VK. Op grond van artikel 22, lid 4, van de Overleveringswet moet deze hechtenis 90 dagen na de aanhouding worden geschorst, onder het stellen van voorwaarden om vlucht te voorkomen. Deze termijn van 90 dagen correspondeert met de maximale termijn voor het nemen van een beslissing over de overlevering uit kaderbesluit 2002/584. Omdat TC zeer vluchtgevaarlijk is, schorst rechtbank Amsterdam de beslistermijn, zodat de termijn niet verstrijkt en niet wordt toegekomen aan de verplichting om de hechtenis te schorsen. Daardoor zit TC langer dan 90 dagen vast. De vraag is of dit in strijd is met artikel 6 van het Handvest. Volgens het Hof is dat in deze zaak het geval. Het kaderbesluit verplicht niet tot schorsing of opheffing van de detentie na 90 dagen. Artikel 22, lid 4, van de

Overleveringswet is volgens het Hof in strijd met het kaderbesluit, omdat de daadwerkelijke overlevering niet is verzekerd wanneer een vluchtgevaarlijk persoon op vrije voeten wordt gesteld en de getroffen maatregelen het vluchtgevaar niet voldoende kunnen terugdringen. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 27 mei 2019, OG en PI, gevoegde zaken C-508/18 en C-82/19 PPU (Ierland)

Duitsland heeft het openbaar ministerie aangewezen als bevoegde autoriteit ter uitvaardiging van een EAB. Het Duitse openbaar ministerie is evenwel hiërarchisch ondergeschikt aan de minister van Justitie en kan als gevolg hiervan instructies ontvangen. Het Hof wordt in deze zaak gevraagd zich uit te spreken over de vraag of een officier van justitie in het kader van de afgifte van een EAB kan worden beschouwd als een '*uitvaardigende rechterlijke autoriteit*' in de zin van kaderbesluit 2002/584. Het Hof maakt duidelijk dat dit mogelijk is, mits: 1) de officier deelneemt aan de strafrechtsbedeling, en 2) de officier onafhankelijk optreedt van de uitvoerende macht. Wat betreft het tweede punt vereist het Hof dat de statutaire en organisatorische voorschriften in een lidstaat waarborgen dat individuele instructie vanuit de uitvaardigende autoriteit uitgesloten is. Omdat de officier zelf geen rechter is, moet omwille van de effectieve rechterlijke bescherming de uitvaardiging van een EAB (ook) open staan voor rechterlijke controle. Deze uitspraak is niet geheel in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 27 mei 2019, PF, zaak C-509/18 (Ierland)

Deze zaak komt inhoudelijk overeen met gevoegde zaken C-508/18 en C-82/19 van dezelfde datum. Het verschil tussen de twee uitspraken is dat in deze zaak het Hof tot de conclusie gekomen is dat de Procureur-Generaal van Litouwen wel kan worden gekwalificeerd als een '*uitvaardigende rechterlijke autoriteit*'. Deze treedt namelijk onafhankelijk op. Deze uitspraak is niet geheel in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 13 juni 2019, Moro, zaak C-646/17 (Italië)

Het Italiaanse wetboek van strafvordering kent een procedure waarin een verdachte kan verzoeken om oplegging van een straf die tussen de verdachte en de aanklager is overeengekomen. De verdachte kan voorafgaand aan de zitting om deze procedure verzoeken. Tijdens de zitting kan dat ook nog,

maar alleen in het geval de feiten die ten grondslag liggen aan de beschuldiging, worden gewijzigd. Als de juridische kwalificatie van de feiten wordt gewijzigd (bijvoorbeeld, heling wordt diefstal), dan kan de procedure niet worden toegepast. De vraag is of dit verschil in strijd is met richtlijn 2012/13 inzake het recht op informatie tijdens het strafproces. Het Hof stelt vast dat artikel 6, lid 4, van deze richtlijn de verdachte het recht geeft te worden geïnformeerd over wijzigingen in de informatie over de beschuldiging. Dit recht omvat niet het recht om te kunnen verzoeken om oplegging van een met de aanklager overeengekomen straf. Hetzelfde geldt voor het recht op verdediging zoals vastgelegd in artikel 48, lid 2, van het Handvest. Het Hof ziet in het onderzoek naar de draagwijdte van artikel 6, lid 4, van de richtlijn een haakje voor de toepassing van het Handvest. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 24 juni 2019, Poplawski II, zaak C-573/17 (Nederland, rechtbank Amsterdam)

In zaak C-579/15 (Poplawski I) oordeelde het Hof dat artikel 6 van de Nederlandse Overleveringswet niet strookt met artikel 4 van kaderbesluit 2002/584 over het Europees Aanhoudingsbevel (EAB). Dit roept de vervolgvraag op of artikel 6 van de Overleveringswet buiten toepassing moet blijven, gelet op het feit dat kaderbesluit 2002/584 geen rechtstreekse werking heeft. Het Hof beslist dat uitsluitend rechtstreeks werkende bepalingen van Unierecht nationaal recht opzij kunnen zetten. Dit geldt ook voor de bepalingen van een kaderbesluit. Als rechtstreekse werking ontbreekt zijn de nationale autoriteiten wel nog steeds gehouden het nationale recht zoveel mogelijk in overeenstemming met de doelstelling van een kaderbesluit uit te leggen en toe te passen. Het beginsel van voorrang van Unierecht verplicht daartoe, aldus het Hof. Deze uitspraak is deels in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 29 juli 2019, Gambino en Hyka, zaak C-38/18 (Italië).

In deze zaak staat een regel uit het Italiaanse wetboek van strafvordering centraal. Deze regel is van toepassing als de samenstelling van een rechterlijke formatie in een strafzaak verandert na de terechtzitting. In dat geval moeten de getuigen opnieuw worden gehoord, tenzij alle partijen instemmen met het lezen van de processen-verbaal van de eerder afgelegde verklaringen. Deze regel is een weerslag van het onmiddellijkheidsbeginsel, dat inhoudt dat de rechter die oordeelt in een strafzaak zelf bij de

bewijsvoering ter zitting aanwezig moet zijn geweest. Mogelijk gevolg is dat het slachtoffer van het strafbare feit meermaals moet worden gehoord. Dit roept de vraag op of richtlijn 2012/29 over de rechten, ondersteuning en bescherming van slachtoffers in een strafproces zich verzet tegen deze regel. Het Hof oordeelt dat dit niet het geval is. Het Hof betrekt de rechtspraak van het EHRM over het recht op een eerlijk proces van de verdachte bij de uitleg van de richtlijn, en stelt vast dat geen van de bepalingen van de richtlijn belet dat een slachtoffer in de strafprocedure meer dan eens wordt gehoord. De nieuwe rechtsprekende formatie moet een goede balans slaan tussen de rechten van de verdachte en de rechten en de bescherming van het slachtoffer. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 19 september 2019, Rayonna prokuratura Lom, zaak C-467/18 (Bulgarije)

EP is gearresteerd op verdenking van het doden van zijn moeder. Direct daarna is hij – op grond van de Bulgaarse wet op de gezondheidszorg – voor zes maanden gedwongen opgenomen in een psychiatrische kliniek, omdat bleek dat EP leidt aan paranoïde schizofrenie. Tegelijkertijd is een strafrechtelijk onderzoek tegen EP ingeleid. Op een later moment heeft het Bulgaarse openbaar ministerie bij de verwijzende rechter een verzoek ingediend tot gedwongen opname van EP in een psychiatrische kliniek. Ditmaal op grond van het Bulgaarse wetboek van strafrecht. De vraag is of de op EP van toepassing zijnde procedure binnen de werkingssfeer van richtlijnen 2012/13 inzake het recht op informatie, 2013/48 inzake bescherming van slachtoffers en 2016/343 inzake onschuldpresumptie en dus ook binnen het Handvest valt. Met andere woorden: gelden de in het Unierecht gewaarborgde procedurele rechten van verdachten en beklaagden in strafprocedures ook voor EP? Het antwoord van het Hof is tweeledig. Ja, als het gaat om strafvorderlijke maatregelen. Nee, als het gaat om volksgezondheidsmaatregelen. Deze uitspraak is in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Arrest van het Hof van 15 oktober 2019, Dorobantu, zaak C-128/18 (Duitsland)

Deze zaak is een vervolg op het arrest Aranyosi (C-404/15 en C-695/15 PPU). De zaak gaat over het onderzoek naar de detentieomstandigheden in de lidstaat die een EAB heeft uitgevaardigd, en over de eisen die artikel 4 van het Handvest stelt aan die detentieomstandigheden. Het Hof bepaalt dat de uitvoerende rechter een alomvattend onderzoek moet doen naar alle

relevante detentieomstandigheden in de inrichting waar de betrokken persoon zal worden gedetineerd. Als de uitvaardigende lidstaat de garantie afgeeft dat de detentie niet zal strijden met artikel 4 van het Handvest, dan moet de uitvoerende rechter afgaan op die garantie, tenzij nauwkeurige gegevens duiden op het tegendeel. Met betrekking tot de persoonlijke ruimte van de gedetineerde volgt het Hof de rechtspraak van het EHRM (m.n. Muršić tegen Kroatië): de beschikbare ruimte (in beginsel tenminste 3m2, exclusief sanitair, inclusief meubilair) moet worden afgewogen tegen andere factoren zoals bewegingsvrijheid buiten de cel, de duur van detentie, de hoeveelheid frisse lucht en daglicht en het gebrek aan privacy. Het bestaan van een beroepsweg ter betwisting van de detentieomstandigheden is onvoldoende om aan te nemen dat geen schending van artikel 4 van het Handvest zal optreden, aldus het Hof. Vanwege het absolute karakter van artikel 4 van het Handvest kan een schending niet worden afgewogen tegen de doeltreffendheid van de justitiële samenwerking of de beginselen van wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning. Deze uitspraak strookt grotendeels met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 24 oktober 2019, Gavanozov, zaak C-324/17 (Bulgarije)

De verwijzende rechter wil een Europees onderzoeksbevel (EOB) uitvaardigen in verband met de vervolging van Gavanozov wegens het plegen van strafbare feiten. De bijlage A van richtlijn 2014/14 inzake het EOB vereist onder meer informatie over de rechtsmiddelen die tegen de uitvaardiging van het EOB zijn ingesteld. In Bulgarije kunnen geen rechtsmiddelen ingesteld worden tegen beslissingen zoals het EOB waarbij doorzoekingen, inbeslagnemingen of getuigenverhoren worden gelast. De verwijzende rechter vraagt of artikel 14 van richtlijn 2014/14 zich hiertegen verzet. Volgens het Hof bepalen artikel 5 en Bijlage A van richtlijn 2014/14 enkel dát informatie wordt opgegeven over rechtsmiddelen die tegen de uitvaardiging van een EOB ingesteld zijn. Richtlijn 2014/14 verlangt niet dat de uitvaardigende rechter in zijn algemeenheid informatie geeft over rechtsmiddelen die mogelijk ingesteld kunnen worden. De uitspraak komt gedeeltelijk overeen met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 5 december 2019, Centraal Justitieel Incassobureau, zaak C-671/18 (Polen)

Het Centraal Justitieel Incassobureau (hierna: CJIB) heeft aan Z.P. een boete opgelegd wegens overtreding van de wet '*administratiefrechtelijke handhaving*

verkeersvoorschriften' door het besturen van een voertuig dat in Polen op naam van Z.P. staat ingeschreven. Op grond van artikel 5 van die regeling wordt de persoon op wiens naam het voertuig staat ingeschreven, behoudens tegenbewijs, aansprakelijk gesteld voor overtredingen. Omdat er niet tegen de beschikking was opgekomen, heeft het CJIB de verwijzende Poolse rechter verzocht om de boete ten uitvoer te leggen. De verwijzing van de Poolse rechter heeft betrekking op de vraag of Z.P. de mogelijkheid heeft gehad om zijn zaak aan een rechter voor te leggen, en of de Nederlandse regeling verenigbaar is met het vermoeden van onschuld. Allereerst merkt het Hof op dat een betrokkene in overeenstemming met het recht van de beslissingslidstaat in kennis moet worden gesteld van de beschikking. Het recht van Nederland is in deze zaak dus leidend. Het is aan de verwijzende rechter om te bepalen of een betrokkene voldoende tijd heeft gehad om tegen zijn beslissing in beroep te komen. Overigens vindt het Hof dat de termijn van zes weken in het Nederlandse rechtssysteem daaraan voldoet. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg en Tours, gevoegde zaken C-566/19 en C-626/19 PPU (Luxemburg en Nederland, rechtbank Amsterdam)

Deze zaak vormt op twee punten een vervolg op de zaken OG en PI (C-508/18 en C-82/19). Ten eerste verduidelijkt het Hof de criteria betreffende de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie om als rechterlijke autoriteit te kwalificeren die EAB's mag uitvaardigen. Het gegeven dat magistraten onder instructie van hogergeplaatste personen binnen het OM staan, belet niet dat ze onafhankelijk van de uitvoerende macht opereren. Hetzelfde geldt voor het feit dat het openbaar ministerie is belast met strafvervolging. Het tweede punt betreft de rechterlijke controle over een beslissing van het openbaar ministerie tot uitvaardiging van een EAB met het oog op strafvervolging. Het Hof onderstreept het belang van effectieve rechtsbescherming voor de persoon jegens wie een EAB wordt uitgevaardigd. Het gaat erom dat de beslissing van het openbaar ministerie tot uitvaardiging van een EAB door een rechter kan worden getoetst. Het maakt niet uit of deze toets voorafgaand, gelijktijdig of na afloop van de uitvaardiging van het EAB plaatsvindt, aldus het Hof. De Franse procedurevoorschriften garanderen volgens het Hof de vereiste rechterlijke bescherming. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, Openbaar Ministerie (Parquet Suède), zaak C-625/19 PPU (Nederland, rechtbank Amsterdam)
Ook deze zaak is een vervolg op het arrest in de zaak OG en PI (C-508/18 en C-82/19, zie ook hiervoor). De zaak gaat over het vereiste dat de uitvaardiging van een EAB door het openbaar ministerie aan rechterlijke controle onderworpen moet kunnen worden. In Zweden is de effectieve rechterlijke controle verzekerd doordat een EAB berust op een beslissing over de voorlopige hechtenis, welke beslissing wordt genomen door een rechter die de evenredigheid van zowel de voorlopige hechtenis als van het EAB beoordeelt. Bovendien staat beroep open tegen de beslissing tot voorlopige hechtenis. Nietigheid van de voorlopige hechtenis tast automatisch de geldigheid van het EAB aan. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 12 december 2019, Openbaar Ministerie (Procureur du Roi de Bruxelles), zaak C-627/19 PPU (Nederland, rechtbank Amsterdam)

In het arrest in de gevoegde zaken OG en PI (C-508/18 en C-82/19, zie ook hiervoor) bepaalde het Hof dat wanneer het openbaar ministerie met het oog op strafvervolging een Europees aanhoudingsbevel uitvaardigt, deze beslissing moet openstaan voor rechterlijke controle. De vraag die in deze vervolgzaak voorligt is of dit vereiste ook geldt wanneer het gaat om een aanhoudingsbevel dat wordt uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een straf. Het Hof beslist dat het vereiste van rechterlijke controle in dat geval niet geldt. Immers, een EAB in verband met de tenuitvoerlegging van een straf houdt verband met een vonnis. In de procedure die heeft geleid tot het vonnis heeft de persoon jegens wie het EAB is uitgevaardigd alle waarborgen ter bescherming van zijn rechten genoten. Daarnaast voorziet het kaderbesluit EAB (2002/584) in een procedure die beantwoordt aan de eisen van het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en van het evenredigheidsbeginsel. Deze uitspraak is niet in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Telecom

Arrest van het Hof van 5 juni 2019, Skype Communications, zaak C-142/18 (België)
SkypeOut is een dienst van Skype, waarmee naar vaste en mobiele telefoonnummers kan worden gebeld via internet (Voice over IP). Het Belgische Instituut voor postdiensten en telecommunicatie (BIPT) heeft aan

Skype een administratieve boete opgelegd van 223 454 EUR omdat zij SkypeOut in België aanbood zonder kennisgeving aan het BIPT. Volgens Skype gaat het echter om een internetdienst, die niet onder de bevoegdheid van het BIPT valt. De vraag is of SkypeOut onder het begrip '*elektronische communicatiedienst*' valt uit de richtlijn voor elektronische communicatiediensten (2002/21). Het Hof antwoordt bevestigend. Deze conclusie vloeit voort uit het feit dat met SkypeOut een vast of mobiel nummer gebeld kan worden, waarbij gebruik wordt gemaakt van het openbaar geschakeld telefoonnet. Deze VoIP-dienst wordt gezien als een '*elektronische communicatiedienst*' wanneer SkypeOut-gebruikers voor de dienst betalen en omdat Skype overeenkomsten heeft moeten sluiten met aanbieders van telecommunicatiediensten die oproepen middels het openbaar geschakeld telefoonnet kunnen overbrengen en afgeven. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Vervoer

Arrest van het Hof van 24 januari 2019, RDW, zaak C-326/17 (Nederland, Raad van State)
X, Y en Z hebben bij de RDW alle drie een aanvraag ingediend voor erkenning van de buitenlandse kentekens van hun auto's en inschrijving van die kentekens in het Nederlandse kentekenregister. De auto's zijn in een andere EU-lidstaat geproduceerd in 1950 en 1938 en aldaar ingeschreven. Later zijn deze auto's opgeknapt, met bijvoorbeeld een andere motor of een nieuwe carrosserie. Nadien zijn de auto's opnieuw ingeschreven in een andere EU-lidstaat. De RDW heeft de aanvragen van X, Y en Z afgewezen. Belangrijkste reden hiervoor is dat de informatie op het buitenlandse kentekenbewijs niet overeenkwam met het voor invoer aangeboden voertuig. Zo vermeldde het kentekenbewijs niet alle verplichte technische gegevens. In zo'n situatie is identificatie van het voertuig onmogelijk en geldt volgens de RDW de erkenningsplicht van artikel 4 van de kentekenrichtlijn (1999/37) niet. Het Hof is het daarmee eens: de nationale autoriteiten, in dit geval de RDW, is gerechtigd te weigeren een kentekenbewijs van een andere lidstaat te erkennen, wanneer bepaalde verplichte gegevens ontbreken, de daarop vermelde gegevens niet overeenkomen met het voertuig en het voertuig aan de hand van dit kentekenbewijs niet kan worden geïdentificeerd. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Vrij verkeer - Diensten

Arrest van het Hof van 7 mei 2019, Monachos Eirinaios, zaak C-431/17 (Griekenland)
Ireneüs is een monnik in het klooster van Petra, gelegen te Karditsa (Griekenland). Deze monnik heeft een verzoek ingediend om als advocaat die deze beroepstitel heeft verworven in een andere lidstaat, te weten Cyprus, te worden ingeschreven op het bijzondere tableau van de orde van advocaten van Athene. Dit is geweigerd, omdat onder Grieks recht de uitoefening van het beroep van advocaat onverenigbaar is met de hoedanigheid van monnik. In reactie op vragen van de Griekse rechter herinnert het Hof eraan dat een verklaring van inschrijving bij de bevoegde autoriteit van de lidstaat van herkomst, de enige voorwaarde is waarvan de inschrijving van de betrokkene in de lidstaat van ontvangst afhankelijk mag worden gesteld om in deze laatste lidstaat onder zijn oorspronkelijke beroepstitel werkzaam te zijn. In dat licht oordeelt het Hof dat de Griekse regeling een extra voorwaarde toevoegt en daarmee in strijd is met de richtlijn inzake toegang tot het beroep van advocaat (98/5/EG). Deze uitspraak is conform het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 18 juni 2019, Oostenrijk tegen Duitsland, zaak C-591/17
In dit arrest oordeelt het Hof dat het Duitse vignet voor het gebruik van federale wegen door personenauto's in strijd is met het Unierecht. Met de invoering van een '*infrastructuurheffing*' wilde Duitsland gedeeltelijk overstappen van een systeem van financiering van infrastructuur door belastinggeld, naar een systeem gebaseerd op het beginsel van '*de vervuiler betaalt*'. Gelijktijdig met de invoering van de infrastructuurheffing verleende Duitsland een vrijstelling van de motorrijtuigenbelasting aan houders van in Duitsland geregistreerde voertuigen. Deze vrijstelling was minstens gelijk aan het bedrag van de heffing. Oostenrijk daagde Duitsland voor het Hof, daarin gesteund door Nederland, stellende dat de combinatie van de heffing en de vrijstelling in strijd is met het discriminatieverbod. Oostenrijk krijgt gelijk van het Hof. Volgens het Hof worden houders van in Duitsland geregistreerde voertuigen per saldo volledig gecompenseerd, en rust de economische last van de heffing in de praktijk uitsluitend op de houders van in andere lidstaten geregistreerde voertuigen. Dit is volgens het Hof een onrechtstreekse discriminatie op grond van nationaliteit en in strijd met het Unierecht. Deze uitspraak is in lijn met het Nederlandse standpunt.

Arrest van het Hof van 4 juli 2019, Kirschstein, zaak C-393/17 (België)
F en T Kirschstein zijn veroordeeld tot een geldboete omdat zij master-diploma's uitreiken voor de afronding van door hen aangeboden opleidingen. Deze opleidingen zijn echter niet erkend. Aldus overtreden de heren Kirschstein een strafrechtelijk verbod. De heren stellen dat dit verbod in strijd is met de richtlijn oneerlijke handelspraktijken (2005/29) en de dienstenrichtlijn (2006/123). Het Hof oordeelt anders. Volgens het Hof valt het verbod buiten de werking van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken. Het verbod houdt immers primair verband met de erkenning van een onderwijsaanbieder en niet met de wijze van aanbieden van het onderwijs of het bevorderen daarvan. Anders dan voorgesteld door de Nederlandse regering, toetst het Hof wel aan de dienstenrichtlijn. Volgens het Hof gaat het hier om dienstverlening in de zin van de richtlijn, omdat de opleidingen worden aangeboden op particulier initiatief, met een winstoogmerk, en zonder overheidsfinanciering. De uitzonderingen voor niet-economische diensten van algemeen belang, voor de uitoefening van openbaar gezag of voor strafrechtelijke bepalingen acht het Hof niet van toepassing. Tot slot vermeldt het Hof dat het strafrechtelijk verbod onderdeel is van een stelsel van regels voor de erkenning van opleidingen, welk stelsel moet voldoen aan artikelen 9 en 10 van de dienstenrichtlijn. Deze uitspraak is niet in lijn met het Nederlandse standpunt.

Vrij verkeer - Vestiging

Arrest van het Hof van 27 februari 2019, Associação Peço a Palavra, zaak C-563/17 (Portugal)
De Portugese staat, 100% aandeelhouder van de Portugese luchtvaarmaatschappij TAP, wenst 61% van haar aandelen te verkopen. De koper dient aan enkele eisen te voldoen, waaronder met name de eis dat 1) de openbare dienstverplichtingen van TAP blijvend worden uitgevoerd, 2) het hoofdkantoor en de feitelijk leiding van TAP in Portugal blijven en 3) de nationale hub behouden blijft en verder wordt ontwikkeld. De vraag is of deze drie eisen verenigbaar zijn met het Unierecht. Het Hof bepaalt allereerst dat de dienstenrichtlijn niet van toepassing is omdat diensten op het gebied van vervoer zijn uitgesloten van de werkingssfeer. Verder stelt het Hof vast dat de openbare dienstverplichtingen bedoeld onder eis 1) moeten voldoen aan de voorwaarden van de verordening betreffende de gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten

(1008/2008). Eisen 2 en 3 worden getoetst aan het vrij verkeer van vestiging, aldus het Hof. Het Hof ziet in beide eisen een belemmering. Eis 2 kan volgens het Hof worden gerechtvaardigd vanwege het belang van het behoud van verkeersrechten op grond van bilaterale overeenkomsten met derde landen waarmee Portugal een bijzondere, historische, culturele en sociale band onderhoudt. Voor eis 3 ziet het Hof geen rechtvaardiging. Deze uitspraak is grotendeels in lijn met het standpunt van de Nederlandse regering.

Doorhalingen

In de volgende zaken is de Nederlandse regering actief geweest maar hebben de verwijzende rechters de prejudiciële vragen ingetrokken. Het Hof heeft daarin dan ook geen uitspraak gedaan. Het gaat om de zaken C-257/18 Güler, C-668/18 Uniparts SARL, C-510/17 ML, C-399/18 Vereniging Gasopslag Nederland e.a., C-498/18 Deutsche Lufthansa en C-149/19 R.B.

Niet-ontvankelijke beroepen

In zaak T-660/18, VodafoneZiggo Group tegen Commissie, had Nederland een verzoek tot interventie aan de zijde van de Commissie gedaan, om zich uit te kunnen laten over de zaak ten gronde. De zaak is echter door het Gerecht als niet-ontvankelijk afgedaan, zodat daaraan niet werd toegekomen.

Bijlage 1

In 2019 afgedane zaken met Nederlandse inbreng

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
A-1/17	**Adviesverzoek (CETA)**	handelsakkoorden
C-115/16, C-118/16, C-119/16 en C-299/16	**N Luxembourg 1 e.a. tegen Skatteministeriet**	belastingen; belastingontwijking
C-116/16 en C-117/16	**Skatteministeriet tegen T Danmark e.a.**	belastingen; belastingontwijking
C-391/16, C-77/17 en C-78/17	**M, X en X**	asiel; handvest grondrechten
C-163/17	**Jawo**	asiel; Dublinverordening
C-221/17	**Tjebbes e.a.**	burgerschap; handvest grondrechten
C-272/17	**Zyla**	belastingen; fiscale en financiële zaken; vrij verkeer van werknemers
C-297/17, C-318/17 en C-319/17	**Ibrahim e.a.**	asiel; Dublinverordening
C-324/17	**Gavanozov**	rechtsinstrumenten; rechtstreekse werking
C-326/17	**RDW e.a.**	motorvoertuigen; kenteken
C-347/17	**A e.a.**	volksgezondheid; voedselveiligheid
C-391/17	**Commissie tegen Verenigd Koninkrijk**	eigen middelen; LGO; btw
C-393/17	**Kirschstein**	dienstenrichtlijn; evenredigheids-beginsel; diplomaerkenning
C-395/17	**Commissie tegen Nederland**	eigen middelen; LGO; btw
C-423/17	**Warner-Lambert Company**	octrooi; geneesmiddelen; volks-gezondheid
C-431/17	**Monachos Eirinaios**	advocaten; beroepskwalificaties

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-443/17	**Abraxis Bioscience**	octrooi; geneesmiddelen
C-477/17	**Balandin e.a.**	sociale zekerheid; derdelanders
C-540/17 en C-541/17	**Hamed en Omar**	asiel
C-557/17	**Y.Z. e.a.**	gezinshereniging; migratie; fraude
C-563/17	**Associação Peço a Palavra e.a.**	openbare dienstverplichtingen; luchtvaart
C-568/17	**Geelen**	btw; belastingen
C-573/17	**Poplawski II**	EAB
C-582/17 en C-583/17	**H. e.a.**	Dublinverordening; verblijfsstatus
C-591/17	**Oostenrijk tegen Duitsland**	vrij verkeer; belastingen; discriminatie
C-598/17	**A-Fonds**	staatssteun; belastingen
C-608/17	**Holmen**	belastingen
C-624/17	**Tronex**	afvalstoffen
C-631/17	**Inspecteur van de Belastingdienst**	verzekeringen; sociale zekerheid
C-634/17	**ReFood**	afvalstoffen
C-635/17	**E.**	gezinshereniging
C-644/17	**Eurobolt**	bevoegdheid; antidumping; douane
C-646/17	**Moro**	strafrecht
C-661/17	**M.A. e.a.**	Dublinverordening; asiel; Brexit
C-677/17	**Çoban**	associatieovereenkomsten; uitkering
C-680/17	**Vethanayagam e.a.**	Schengenvisum
C-687/17	**Aanbestedingskalender BV e.a.**	aanbestedingen
C-720/17	**Bilali**	asiel
C-723/17	**Craeynest e.a.**	luchtkwaliteit

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-2/18	**Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė**	oneerlijke bedingen; landbouw en visserij
C-38/18	**Gambino en Hyka**	strafrecht
C-54/18	**Cooperative Animazione Valdocco**	aanbestedingen
C-60/18	**Tallinna Vesi**	afvalstoffen
C-70/18	**A e.a.**	biometrie; associatieovereenkomsten
C-93/18	**Bajratari**	burgerschap; derdelanders
C-94/18	**Nalini Chenchooliah**	burgerschap; verblijfsstatus
C-95/18 en C-96/18	**Van den Berg & Giesen e.a.**	sociale zekerheid
C-97/18	**ET**	strafrecht
C-98/18	**T. Boer & Zonen**	voedselveiligheid
C-128/18	**Dorobantu**	EAB; detentie; overlevering
C-129/18	**SM**	burgerschap; derdelanders
C-134/18	**Vester**	sociale zekerheid; vrij verkeer
C-142/18	**Skype Communications**	telecom
C-197/18	**Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland e.a.**	waterbeheer; procesbevoegdheid
C-212/18	**Prato Nevoso Termo Energy**	afvalstoffen; hernieuwbare bronnen
C-233/18	**Haqbin**	asiel
C-249/18	**CEVA Freight Holland**	belastingen; douane
C-251/18	**Trace Sport**	antidumping; douane; gecombineerde nomenclatuur
C-288/18	**X**	gecombineerde nomenclatuur; douane

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-363/18	**Organisation juive européenne et Vignoble Psagot**	consumenten; voedselveiligheid; informatie
C-380/18	**E.P.**	openbare orde, openbare veiligheid, volksgezondheid; Schengen
C-381/18 en C-382/18	**G.S. e.a.**	gezinshereniging; openbare orde, openbare veiligheid, volksgezondheid
C-386/18	**Coöperatieve Producentenorganisatie en Beheersgroep Texel**	landbouw en visserij; subsidie
C-420/18	**IO**	btw; arbeidsvoorwaarden en arbeidsrecht
C-445/18	**Vaselife International en Chrysal International**	gewasbeschermingsmiddelen; besluitvormingsprocedures
C-467/18	**Rayonna prokuratura Lom**	strafrecht; toegang tot de rechter; handvest grondrechten
C-469/18 en C-470/18	**Belgische Staat e.a.**	btw; belastingen; strafrecht
C-477/18 en C-478/18	**Exportslachterij J. Gosschalk**	landbouw en visserij
C-492/18 PPU	**TC**	EAB; Brexit; handvest grondrechten
C-508/18 PPU en C-82/19 PPU	**OG en PI**	onafhankelijkheid; uitvoering
C-509/18	**PF**	onafhankelijkheid; uitvoering
C-519/18	**Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal**	gezinshereniging
C-541/18	**Deutsches Patent- und Markenamt**	intellectuele eigendom
C-548/18	**BGL BNP Paribas SA**	insolventie; Rome I
C-592/18	**Darie**	biocide; definitie

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-671/18	**Centraal Justitieel Incassobureau**	rechtsbescherming; sancties
C-678/18	**Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden**	bevoegdheid
C-566/19 en 526/19 PPU	**Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg**	EAB
C-625/19 PPU	**Openbaar Ministerie (Parquet Suède)**	EAB
C-627/19 PPU	**Openbaar Ministerie (Procureur du Roi de Bruxelles)**	EAB
E-2/18	**C v Concordia Schweiz. Kranken- und Unfallversicherung AG, Landesvertretung Liechtenstein**	sociale zekerheid
T-760/15	**Nederland tegen Commissie**	directe belasting
T-125/17	**BASF Grenzach tegen ECHA**	REACH

Bijlage 2

Aanhangige zaken per 1 maart 2020 waarin de Nederlandse regering meedoet

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-517/17	**Addis**	asiel; migratie
C-623/17	**Privacy International**	bescherming persoonsgegevens; nationale aangelegenheden / EU
C-650/17	**Royalty Pharma Collection Trust**	octrooi; geneesmiddelen
C-59/18	**Italië tegen Raad**	agentschappen; besluitvormings-procedures
C-160/18	**X**	invoer; douanerechten
C-182/18	**Milaan tegen Raad**	agentschappen; besluitvormings-procedures
C-182/18 R	**Milaan tegen Raad**	agentschappen; besluitvormings-procedures
C-183/18	**Bank BGZ BNP Paribas**	uitvoering; sancties
C-311/18	**Facebook Ireland & Schrems**	gegevensbescherming
C-314/18	**SF**	EAB
C-471/18 P	**Duitsland tegen Esso Rafinage**	REACH
C-488/18	**Golfclub Schloss Igling**	btw; sport
C-520/18	**Ordre des barreaux francophones et germanophone e.a.**	gegevensbescherming; personen-richtlijn
C-558/18 en C-563/18	**Miasto Łowicz e.a.**	rechtsbescherming; rechtsstaat
C-575/18 P	**Tsjechië tegen Commissie**	beroepskwalificaties
C-584/18	**DZ-blue Air – Airline Management Solutions SRL**	Schengengrenscode; instapweigering; compensatie luchtpassagiers

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-610/18	**AFMB e.a.**	sociale zekerheid
C-620/18	**Hongarije tegen Raad en EP**	detacheringsrichtlijn
C-626/18	**Polen tegen Raad en EP**	detacheringsrichtlijn
C-634/18	**Prokuratura Rejonowa w Słupsku**	strafrecht; gelijke behandeling
C-649/18	**A**	geneesmiddelen; mededinging; interne markt
C-654/18	**Interseroh**	afvalstoffen
C-673/18	**Santen**	octrooi; geneesmiddelen
C-724/18 en C-727/18	**Cali Apartments e.a.**	dienstenrichtlijn
C-777/18	**Vas Megyei Kormány-hivatal**	sociale zekerheid; ziektekosten; vrij verkeer van diensten
C-791/18	**Stichting Schoonzicht**	btw
C-806/18	**JZ**	migratie; strafrecht
C-807/18 en C-39/19	**Telenor Magyarország e.a.**	telecom
C-815/18	**Federatie Nederlandse Vakvereniging**	detacheringsrichtlijn; vervoer
C-817/18 P	**Natuurmonumenten**	staatssteun
C-826/18	**Stichting Varkens in Nood e.a.**	milieuaansprakelijkheid; informatie; toegang tot rechter
C-21/19 en C-23/19	**XN e.a.**	afvalstoffenrichtlijn
C-24/19	**A e.a.**	milieu; energie
C-46/19 P	**Raad tegen PKK**	
C-62/19	**Star Taxi App**	dienstenrichtlijn; informatie; vervoer
C-83/19, C-127/19 en C-195/19	**Asociația "Forumul Judecătorilor din România" e.a.**	rechtsstaat; onafhankelijkheid

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-86/19	**SL**	compensatie luchtpassagiers; luchtvaartbeleid
C-97/19	**Pfeifer & Langen**	douane; fiscale en financiële zaken
C-104/19	**Donex Shipping and Forwarding**	antidumping; belastingen
C-106/19	**Italië tegen Raad**	agentschappen; Brexit
C-113/19	**Luxaviation**	broeikasgasemissierechten; evenredigheidsbeginsel
C-120/19	**X**	milieu; procesbevoegdheid
C-168/19 en C-169/19	**Istituto Nazionale della Previdenza Sociale e.a.**	belastingen; gelijke behandeling; vrij verkeer; pensioenen
C-186/19	**Supreme Site Services e.a.**	bevoegdheden; procesbevoegdheid; voorlopige toepassing
C-192/19	**Rensen Shipbuilding**	douane; gecombineerde nomenclatuur
C-193/19	**Migrationsverket**	migratie; Schengengrenscode
C-194/19	**État belge**	asiel; Dublinverordening
C-216/19	**Land Berlin**	landbouw en visserij; staatssteun
C-225/19 en C-226/19	**Minister van Buitenlandse Zaken e.a.**	rechtsbescherming; visa
C-232/19	**Comune di Milano tegen Parlement en Raad**	agentschappen
C-233/19	**Centre public d'action sociale de Liège (CPAS)**	asiel; procedurerichtlijn; handvest grondrechte
C-279/19	**Commissioners for Her Majesty's Revenu and Customs**	accijnzen; fraude
C-291/19	**SO**	rechtsstaat; ambtenaren
C-311/19	**BONVER WIN**	vrij verkeer; kansspelen; dienstenrichtlijn
C-330/19	**Exter**	douane; douanewetboek

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-331/19	**Staatssecretaris van Financiën**	belastingen; voedingssupplementen
C-339/19	**Romenergo en Aris Capital**	vrij verkeer van kapitaal; openbaar overnameverbod
C-354/19	**Novartis**	octrooi; geneesmiddelen
C-355/19	**Asociația "Forumul Judecătorilor din România" e.a.**	rechtsstaat; rechterlijke bevoegdheid; rechtsbescherming
C-360/19	**Crown van Gelder**	energie; klachten; elektriciteitsmarkt
C-361/19	**De Ruiter vof**	landbouw en visserij; subsidie
C-402/19	**Centre public d'action sociale de Seraing**	illegale derdelanders; sociale zekerheid
C-403/19	**Société Générale**	belastingen; vennootschapsbelasting
C-428/19	**Rapidsped**	arbeidsvoorwaarden en arbeidsrecht; arbeidsovereenkomst
C-439/19	**Latvijas Republikas Saeima**	gegevensbescherming
C-441/19	**Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid**	terugkeerrichtlijn; discriminatie
C-445/19	**Viasat Broadcasting UK**	DA(E)B; staatssteun
C-484/19	**Lexel**	inkomstenbelasting; vrijheid van vestiging
C-505/19	**Bundesrepublik Deutschland**	ne bis in idem; strafrecht; personen-richtlijn
C-510/19	**Openbaar Ministerie**	EAB
C-530/19	**Niki Luftfahrt**	aansprakelijkheid; compensatie luchtpassagiers
C-546/19	**Westerwaldkreis**	migratie; terrorisme; derdelanders; terugkeerrichtlijn
C-564/19	**IS**	onafhankelijkheid; rechtsbescherming

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-580/19	**Stadt Offenbach am Main**	arbeidstijden; ambtenaren
C-584/19	**Staatsanwaltschaft Wien**	EAB; rechterlijke bevoegdheid
C-585/19	**Academia de Studii Economice din București**	arbeidstijden; arbeidsvoorwaarden en arbeidsrecht
C-636/19	**CAK**	sociale zekerheid; dienstenrichtlijn
C-667/19	**A.M.**	consumenten; informatie
C-673/19	**M e.a.**	vreemdelingen; terugkeerrichtlijn
C-719/19	**Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid**	vreemdelingen; verblijfsstatus
C-723/19	**Airbnb Ireland en Airbnb Payments UK**	technische voorschriften
C-733/19	**Nederland tegen Raad en EP**	landbouw en visserij;
C-743/19	**EP tegen Raad**	agentschappen
C-791/19	**Commissie tegen Polen**	rechtsstaat
C-793/19 en C-794/19	**SpaceNet e.a.**	gegevensbescherming
C-817/19	**Ligue des droits humains**	gegevensbescherming; PNR-gegevens
C-854/19	**Vodafone**	telecom
C-879/19	**Format**	arbeidsovereenkomsten
C-896/19	**Repubblika**	onafhankelijkheid; rechterlijke bevoegdheid
C-901/19	**CF en DN**	asiel; derdelanders
C-905/19	**Kreis Groß-Gerau**	derdelanders; verblijfsvergunning
C-921/19	**Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid**	asiel; procedurerichtlijn

Zaaknr.	Zaaknaam	Trefwoorden
C-922/19	**Stichting Waternet**	consumenten; oneerlijke handelspraktijken
C-5/20	**Vodafone**	telecom
C-18/20	**Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl**	asiel; derdelanders
T-146/16	**Natuur Monumenten tegen Commissie**	staatssteun
T-738/16	**La Quadrature du Net e.a. tegen Commissie**	bescherming persoonsgegevens
T-245/17	**ViaSat tegen Commissie**	telecom
T-13/19	**Tsjechië tegen Commissie**	inbreukprocedures; rechtsbescherming
T-157/19	**Şanli tegen Raad**	listing; terrorisme
T-636/19	**Chemours Netherlands tegen ECHA**	REACH

Bijlage 3

Statistieken van de Nederlandse inbreng bij het Hof van Justitie en het Gerecht in 2019

De grafiek op pagina 78 is een numerieke weergave van de in hoofdstuk 2 van dit jaarbericht besproken zaken (buiten EVA-zaak E-2/18 en advieszaak A-1/17). Het gaat om zaken waarin in 2019 uitspraak is gedaan door het Hof van Justitie en het Gerecht en waaraan de Nederlandse regering een bijdrage heeft geleverd. Zoals zichtbaar is in de grafiek, ging het in 2019 om 75 prejudiciële zaken en 6 rechtstreekse zaken.

Het Hof heeft in 2019 in totaal 865 zaken afgedaan tegen 760 in 2018. Daarvan waren in 2019 601 prejudiciële zaken. Het Gerecht heeft in 2019 874 zaken afgedaan. In 2018 waren dit er 1009.

De grafiek op pagina 79 toont de relatieve bijdrage van de Nederlandse regering in prejudiciële zaken aanhangig bij het Hof. Per jaar wordt de verhouding weergegeven tussen de afgedane prejudiciële zaken waaraan de Nederlandse regering heeft deelgenomen en het totaal aantal prejudiciële zaken dat door het Hof is afgedaan.

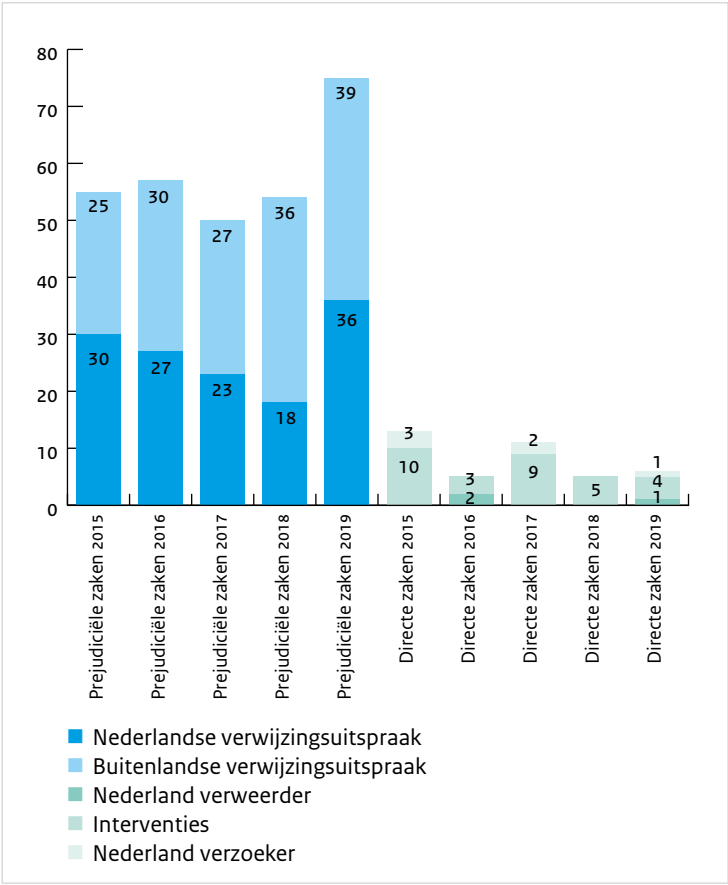
80
70
60
50
40
30
20
10
0
25
30
27
36
39
30
27
23
18
36
3
10
3
2
2
9
5
1
4
1
Prejudiciële zaken 2015
Prejudiciële zaken 2016
Prejudiciële zaken 2017
Prejudiciële zaken 2018
Prejudiciële zaken 2019
Directe zaken 2015
Directe zaken 2016
Directe zaken 2017
Directe zaken 2018
Directe zaken 2019
Nederlandse verwijzingsuitspraak
Buitenlandse verwijzingsuitspraak
Nederland verweerder
Interventies
Nederland verzoeker

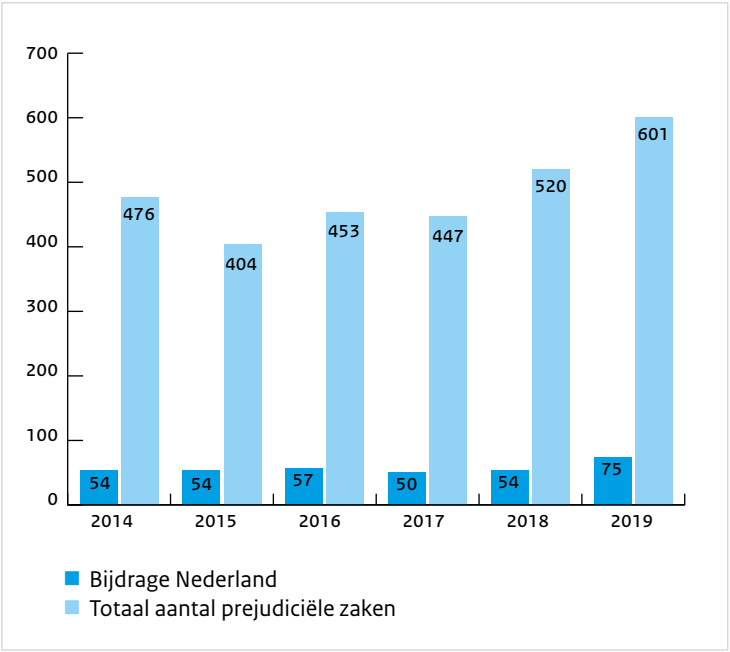
700
600
500
400
300
200
100
0
476
404
453
447
520
601
54
54
57
50
54
75
2014
2015
2016
2017
2018
2019
Bijdrage Nederland
Totaal aantal prejudiciële zaken

Uitgave: ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Juridische Zaken / Europees Recht
Redactie: Guus de Vries
Foto omslag: G. Fessy © CJUE
Opmaak: Xerox/Osage, Den Haag
www.minbuza.nl | augustus 2020

viezen | Asiel en Migratie | Associatieverdrag Turkije | Burgerschap | Burgerlijke en handelszaken - EEX-verordening | Douane | Externe betrekkingen

Deze brochure is een uitgave van:
Het ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag
www.rijksoverheid.nl
© Buitenlandse Zaken | augustus 2020
18BUZ120303|N